

889.59
ΠΑΓ

889.59
ΠΑΓ

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΠΑΓΑΝΕΛΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
— ΧΑΝΙΩΝ —
Αδφ. έριθ. 19548
Χρονολ. Είσαγ. 11.3.1963
Ποσότης 01797. Κατ. 809.59/ΡΑ6
Έτος.

ΡΑΓΗΤΙ

ΔΙΗΓΗΜΑ

ΑΘΗΝΗΣΙ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ «ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ»

1889

UNIVERSITY OF TORONTO

UNIVERSITY OF TORONTO

1911

Ρ Α Γ Η Π

Ἐαρος εἶνε ὦρα, καὶ ἀκμαία ἢ χλόη, σκεπάζει τοὺς ἀγρούς τοῦ χωρίου Ἀλυκιανοῦ (α). Ὁ ἥλιος δέει. Εἰς τὴν εὐώδη ἀτμοσφαῖραν ἀποσβέννυται βραδέως ὁ ἦχος τῆς φωνῆς τοῦ Μουεζίνη, καὶ ἐμφοδῶς ἐκπνέει εἰς τὸ κενὸν ἢ ἀσθενῆς ἀπήχησις τοῦ σημάντρου χριστιανικῆς ἐκκλησίας, καλοῦντος τοὺς δούλους εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, οὐτινος ἢ θεῖα διδασκαλία ἔλυσε τὰ δεσμὰ τῆς ἀνθρωπότητος, χωρὶς νὰ καταργήσῃ τὴν δουλείαν. . . Μαγευτικὴ εἶνε ἡ στιγμή. Ἀπὸ τῶν ἀγρῶν τῶν ἐπιστρέφουσι κατάκοποι οἱ χωρικοί. Ὁ ἥλιος χρωματίζει ἡδέως τὰ ὕψη τῶν Λευκῶν Ὀρέων, αἱ χιόνες τῶν ὀρειῶν ἀνθίστανται ἔτι εἰς τὴν ὑπόθερμον αὔραν τῆς ἀνοίξεως. Σαλεύει ἢ πνοὴ τῆς τοῦς θάμνους, καὶ τὰς φυτείας τῶν ἀγρῶν, θωπεύει τὰς ἤδη διαμορφουμένας κάλυκας τῶν πορτοκαλεῶν, καὶ ἀνεπαίσθητον ἄρωμα ἀντλοῦσα φέρεται ἤρεμος, διὰ τῶν ροδοδαφνῶν τῆς κοιλάδος τοῦ Πλατανιά, καὶ ἐκπνέει εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς παρακειμένης θαλάσσης.

Ψυχὴ καὶ καρδία, τὴν ὦραν ἐκείνην, ἵπτανται πρὸς ὕψος ἠθικῆς ἀπολαύσεως. Κραιπάλης φωνὴν βάλλει

(α) Ὁραῖον χωρίον μίαν ὥραν ἀπέχον ἀπὸ τῆς πόλεως τῶν Χανίων.

ὁ δυνάστης, καὶ δδύνης παράπονον ὁ δυναστευόμενος. Ἐπιθυμεῖ νὰ λησμονήσῃ ὁ δούλος τὸ ἄχθος τῆς συμφορᾶς του, ποθεῖ νὰ πλανηθῇ εἰς τὰ χρυσᾶ νέφη τῶν ἐλπίδων, εἰς τὰς χώρας τὰς θελκτικὰς τῶν χρηστῶν καὶ δικαίων προσδοκιῶν. Ἄλλ' ὁ δεσπότης εἶνε ἀδυσώπητος, καὶ ἡ μάστιξ αὐτοῦ, καὶ ἡ προπέτις φωνὴ ἐπανάγει τὸν δούλον εἰς τὴν πικρίαν τῆς πραγματικότητος. Νομίζει τις, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ ἀθῶα καὶ ἀζημίωτος τοῦ δούλου ἀπόλαυσις ἐνοχλεῖ τὸν τύραννον, μόνον διότι εἶνε ἀπόλαυσις. Καταπεπονημένον ἀγγαρεύει τὸν χριστιανόν, ἄρτι ἐπανελθόντα ἀπὸ τῆς κοπιώδους ἐργασίας του. Ὑβρίζει αὐτόν, ραβδίζει τὰ νῶτά του, μωκτηρίζει τὴν ἀτυχίαν του, καὶ διατάσσει νὰ προσέλθῃ τὴν νύκτα, μετὰ τῆς συζύγου του, εἰς τὸν οἶκον τοῦ δεσπότη, ἔνθα παννύχιος παρασκευάζεται κρατὶ πᾶλη. Ἀκούει τὴν διαταγὴν ὁ χριστιανὸς καὶ φρίττει! Ἀναμετρᾷ τὸ βάθος τῆς αἰσχύνης, καὶ ὀρκίζεται εἰς τὸν Θεόν, ὅτι ἡ διαταγὴ τοῦ δεσπότη δὲν θὰ ἐκτελεσθῇ. Καὶ μαῦρα σχέδια ἀνακυκῶν κατὰ νοῦν φθάνει εἰς τὸν οἶκόν του, καὶ ἀρτύει διὰ τῆς πικρίας τὸ λιτὸν δεῖπνον τῆς ἐσπέρας, καὶ εἰς τὰς μελανὰς σκέψεις του βεβουλισμένος ἀναισθητεῖ εἰς τῆς συζύγου του τὰς περιποιήσεις, καὶ εἰς τῶν τέκνων του τ' ἀθῶα θωπεύματα. Ἀνάπτονται οἱ λύχνοι. Ὁ χριστιανὸς καθίσταται ἐπὶ μᾶλλον περιλυπος. Ἄλλ' ἤδη ἐνδίδει εἰς βιάσαν ὤθησιν ἢ θύρα, καὶ ἔνοπλοι Γενίτσαροι καλοῦσιν αὐτόν καὶ τὴν σύζυγόν του νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν φωλεάν τῶν ἀκολασταίνοντων. Ἐγείρεται σύνοφρυς ὁ χωρικός, καὶ ἔμφοβος πτήσσει ἢ σύζυγος παρὰ τὴν ἐστίαν. Ἄλλ' οἱ Γενίτσαροι γυμνοῦσι τὰς μάχαιρας. Ἐκουσίως ἂν δὲν θέλῃ νὰ βαδίσῃ εἰς τὸ αἷσχος, ἀκουσίως θ' ἀναγκασθῇ ὑπὸ τῶν ραβδισμῶν. Ταχὺς ὡς κεραυνὸς τότε βυθίζει τὴν μάχαιραν εἰς τὸ στήθος τῆς γυναικὸς του ὁ χριστιανὸς ἀγρότης, καὶ ὀρμῶν διὰ τοῦ παραθύρου, ἀφανίζεται εἰς τὸ σκότος. Φονεὺς αὐτός, κλαίει πικρῶς τὸ θῦμα, οὔτινος ἀπέσβεσε τὴν ζωὴν. Ἄλλὰ τὸ ἐλύτρωσε . . . Στίχος

συνήθης εἶνε τοῦτο μιᾶς τῶν σελίδων τοῦ μαρτυρολό-
γιου τῶν Χριστιανῶν...

*

Μόνος, ἐντὸς κήπου, ἀγρυπνεῖ τὴν βαθεῖαν νύκτα ὁ Ραγήπ, μονογενῆς υἱὸς τοῦ πλουσίου καὶ ἰσχυροῦ Ἰμβραίμ. Ἀπὸ τῆς φλεγούσης κεφαλῆς του ἀφῆρεσε τὸ φέσιον, καὶ ἀσκεπής, αὔραν ὄροσερὰν ποθῶν ν' ἀναπνεύσῃ, πλανᾶται σκεπτικὸς ὑπὸ τὰ δάση τῶν λεμονεῶν. Πολύκρουνος πίδαξ μαρμάρινος σκορπίζει ἐκεῖ τὰ ὄροσερὰ ὕδατά του. Ἀφηρημένως φερόμενος ὁ Ραγήπ, φθάνει τὸ χεῖλος τῆς δεξαμενῆς, καὶ ἀντλῶν διὰ τῆς χειρὸς βρέχει τὸ πρόσωπόν του. Νεώτατος, ὠραίος, πλούσιος, τί ἔχει ὁ Ραγήπ, καὶ διατί ἀπὸ τοῦ στήθους του πυκνοὶ ἐξέρχονται οἱ στεναγμοί, καὶ ἄφωνος μένει ὥρας μακράς, ἀπλανῆ εἰς τὸ κενὸν στηρίζων βλέμματα, καὶ εἰς λογισμοὺς πικροὺς βεδυθισμένος; Χθὲς ἀπέριψε τὴν χεῖρα τῆς ὠραιότερας νύμφης, ἀρνηθεὶς νὰ ἐνώσῃ τὴν τύχην του μετὰ τῆς μονογενοῦς κόρης τοῦ ἰσχυροτάτου καὶ πλουσιωτάτου τῶν Ὀθωμανῶν. Τὰ πάντα προσμειδίωσι τῷ Ραγήπ, ἀλλὰ στυγνὴ μελαγχολία βαρύνει ἐπὶ τῆς καρδίας του. Ἀποφεύγει τοὺς ἀνθρώπους, καὶ μόνος διέρχεται τὰς νύκτας, πλανώμενος ἐντὸς τοῦ περικλειστοῦ κήπου του. Μουσουλμάνος αὐτός, ἀποστέργει τῶν ὁμοθρήσκων του τὴν συναναστροφὴν, καὶ ἐν τούτοις τέρπεται, κ' ἐνίοτε ἐπιζητεῖ, τὰς σχέσεις τῶν χριστιανῶν. Ἡ πένθιμος καὶ συμπαθὴς μορφή του φαιδρύνεται μικρόν, ὡσάκις εἰς κύκλον χριστιανικὸν τυχαίως ἢ σκοπίμως εὑρεθῆ. Χαρά του εἶνε τῶν ἀλλοθρήσκων φίλων του νὰ μερισθῆ τὰς θλίψεις, νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν των, ὅταν δύναται, καὶ πάντοτε ν' ἀνοίξῃ εἰς αὐτοὺς καρδίαν καὶ βαλάντιον. Ἐν μέσῳ σμήνους ἰσβόλων σκορπίων, ἐφαίνετο ὅτι ἦτο χρυσαλὶς, τυχαίως ὅ-
λως καὶ ἐκτόπως πτερυγίζουσα ἐκεῖ.

*

Εἰς τὰ αἰσθήματα αὐτοῦ γνήσιος καὶ ἀληθῆς ἀνε-
δείκνυτο τοῦ πατρὸς του υἱός. Πλειστάκις, εἰς τὰ μα-
κρὰ τῶν Ὀθωμανῶν συμβούλια, ἤρεμος ὑψώθη ἢ φι-
λάνθρωπος φωνὴ τοῦ Ἰμβραῖμ, συνηγοροῦσα ὑπὲρ τῶν
Χριστιανῶν, καὶ ἀμβλύνοῦσα, κατὰ τὸ ἐφικτόν, τῶν
διωκτῶν τῶν τὰ κτυπήματα. Καὶ ὅταν αἰφνιδίως ξι-
φῆρεις ὤρμων σφάζοντες οἱ Τούρκοι, ὁ οἶκος τοῦ Ἰμ-
βραῖμ ἠνοιγέτο πάντοτε ἄσυλον, εἰς τὴν φλιάν τοῦ
ὁποίου ἐσώζετο τὸ θῦμα, καὶ ἀνεστέλλετο τῶν διωκτῶν
ἢ αἰμοχαρῆς ὄρεξις. Ἡ εἰλικρίνεια τῆς καρδίας του,
ἢ ἀφοβος καὶ πρόθυμος προστασία, ἦν πανταχοῦ καὶ
πάντοτε παρείχεν εἰς τοὺς χριστιανοὺς ὁ Ἰμβραῖμ, ἢ
γενναιοφροσύνη αὐτοῦ, καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταὶ του, εἶχον
περιβάλλει τὴν πολλὰν κεφαλὴν του δι' εἶδους τινὸς
μυστηριώδους γοητείας παρὰ τοῖς χριστιανοῖς. Πολ-
λάκις ἢ φιλάνθρωπος φωνὴ τοῦ Ἰμβραῖμ, ἀγωνιζόμε-
νου νὰ προστατεύσῃ τοὺς χριστιανοὺς, ἤγειρε τὰς ὑ-
πονοίας τῶν Τούρκων, παρὰ τοῖς ἀπαιδεύτοις καὶ τοῖς
μᾶλλον φανατικοῖς τῶν ὁποίων τσαυτὴ δικαιοσύνη,
προκειμένου περὶ ἀπίστων, ἐθεωρεῖτο καὶ ἀθέτησις ἔτι
εἰς τὰ παραγγέλματα τοῦ Προφήτου. Ἄλλ' ὁ Ἰμ-
βραῖμ ἀντιπαρήρχετο ἀδιάφορος, καὶ θερμότερος τὴν
ἐπαύριον ἐπήρχετο προστάτης, παλαιῶν ὅπως ἀνα-
στελεῖ τὴν ἔνοπλον χριστιανοφόνον χεῖρα, καὶ κατα-
στῆσθαι ἤττον ἐπαχθῆ τὸν πικρὸν κληρὸν τῶν χριστιανῶν.

★

Εἰς τὴν ροπήν τῶν αἰσθημάτων τοῦ Ραγῆπ δὲν συν-
ήργουν μόνον αἱ πατρικαί, αἱ οἰκογενειακαὶ μᾶλλον
παραδόσεις. Ἠπία φύσις, καὶ ἢ ἀδίδακτος εὐγένεια
τῆς καρδίας ἐκανόνιζον τὰ αἰσθήματα αὐτοῦ, ἅτινα,
σεμνῶς ἀξιοπρεπῆς, καὶ ἀνεπιδείκτως ἀγέρωχος, οὔτε
ἤθελε οὔτε ἐφρόντιζε νὰ συγκαλύψῃ ὁ Ραγῆπ. Μυστή-
ριόν τι ἔβραζεν εἰς τὴν καρδίαν του. Μυριάκις ἠθέ-
λησε ν' ἀποκαλύψῃ εἰς τὸν πατέρα του τοὺς μυστι-
κοὺς πόνους, ὑπὸ τὴν γλυκύπικρον ὀδύνην τῶν ὁποίων
ἐφθινεν ὁσημέραι ὁ νεανίας. Αἰωνίως ἀπεφάσιζε, καὶ

αἰωνίως ἀνεστελλετο. Ὁμοίαζε τὴν κόρην, τὴν πο-
 θυῖσαν ἢ ἀνακουσίση διὰ τῆς ἐκμυστηρεύσεως τὸ βά-
 ρος καὶ τὸν πόνον τῆς καρδίας της, ἀλλ' ἦτις, τὰς
 βραχείας τῆς μυστικῆς ἀνακοινώσεως στιγμὰς ἐκλαμ-
 βάνει ἀγωνιωδέστερας τῶν μακρῶν ἀγρυπνιῶν, καὶ τῶν
 ἀτελευτήτων ἀγωνιῶν τῆς ψυχῆς της. Μητέρα δὲν εἶ-
 χεν ὁ Ραγήπ, εἰς αὐτῆς τὸ στήθος βεβαίως θὰ ἐξέ-
 χεε τὸ ἄλγος τοῦ ὀνέος Μουσουλμάνος. Καὶ τὴν νύ-
 κτα ἐκείνην, διατρέχων μόνος τοὺς μονήρεις δρομί-
 σκους τοῦ κήπου του, ἐμονολόγει ἀσυναρτήτως, ἔρρέμ-
 βαζεν, ἀνένηφε. ἐπανεπίπτε καὶ πάλιν εἰς τοὺς ρεμβώ-
 δεις καὶ ἀλγεινούς συλλογισμούς του, ὅπως ἐπανεῖλθῃ
 ἐκ νέου εἰς τὴν ἐγρήγορσιν, καὶ οἰκτείρῃ τὸ ἀδιέξοδον
 τῆς θέσεως, εἰς ἣν ἡ τύχη τὸν ἔρριψε, καὶ ὀπόθεν ἡ-
 γνόει ἂν καὶ πῶς θὰ ἐξέλθῃ. Ἴσως, οὔτε ἤθελε νὰ
 ἐξέλθῃ. . . Τόσῳ προσφιλεῖς τῷ ἦσαν αἱ θλίψεις του. . .

★

Τὰ ἰσχυρότατα τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας αἰσθήματα
 ἐπάλαιον εἰς τὸ στήθος τοῦ Ραγήπ. Μουσουλμάνος
 αὐτός, ἠγάπα παραφόρως κόρην χριστιανὴν. Ἄγρια
 ἦτο ἡ πάλη, καὶ τοῦ ἰσοπάλου ἀγῶνος θυμὰ δυστυχῆς
 ἐστέναζεν ἀδιαλείπτως ὁ Ραγήπ. Ἀγαπῶν τὴν Μα-
 ρίαν του ὁ Ραγήπ, ἠγάπα τὴν ἀκηλίδωτον σεμνότητά
 της, καὶ ἂν ἐν τῇ καρδίᾳ του ἐβλάστανε τι μείζον
 καὶ τοῦ ἀνυπολογίστου ἔρωτος, ὃν ἔτρεφεν ὑπὲρ τῆς
 χριστιανῆς κόρης, τοῦτο ἦτο ὁ ἀπόλυτος σεβασμὸς ὃν
 ἠσθάνετο ὑπὲρ τῆς παρθένου. Ἐν τούτῳ οὐ μόνον δὲν
 ἦτο Τοῦρκος, ἀλλ' ἴσως οὔτε ἀνὴρ. Ἰσχυρός, κατὰ
 τὴν δυστυχῆ ἐκείνην ἐποχὴν τῆς μαχαίρας καὶ τῆς ἀ-
 τιμωρητῆ ὀργιαζούσης βίας, ἠδύνατο νὰ κηλιδώσῃ τὴν
 κόρην. Ἄλλ' ὅ,τι ἤλαυνε τὸν Ραγήπ δὲν ἦτο ὁ πό-
 θος. Ἡ θεὰ τῆς Μαρίας ἀφύπνισεν εἰς τὴν καρδίαν
 του αἰσθήματα λαυθάνοντα ἀφανῶς ὑπὸ τὰς πτυχὰς
 τῆς μεγαλόφρονος καρδίας του. Ἐξεκόλαψε πόθους,
 ἀλλ' οἷτινες πτερωθέντες παραχρῆμα, μετέφερον τὸν

Ραγήπ εἰς κόσμους ἀγνώστους, μυστηριώδεις, φαινοῦς. Ἀπὸ τοῦ ἠθικοῦ ἐκείνου ὕφους εἶδε περίξ αὐτοῦ τὸ κενόν, καὶ ἐνόησεν ὅτι ἡ χριστιανὴ κόρη, ἡ Μαρία του μόνῃ ἠδύνατο νὰ φωτίσῃ καὶ νὰ πληρώσῃ τὸ χάος ἐκεῖνο. Ἄλλ' ἦτο Μουσουλμάνος! Ὅσον καὶ ἂν εἶχεν ἀπηλλαγμένην τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπὸ τὸ φρικτὸν ἔλκος τοῦ φανατισμοῦ, διέβλεπεν οὐχ ἦττον τὸ ἀδύνατον τῆς τῆς ἐνώσεως τύχης του μετὰ κόρης τραφεύσης εἰς ἄλλα δόγματα, ἐκ διαμέτρου χωροῦντα πρὸς τὰ ἰδικά του. Τὸ πάθος του ὁμῶς ἦτο τυραννικόν, καὶ ἡ ἀπαθὴς ἔρευνα, καὶ ἡ ψυχρὰ λογικὴ, καὶ ἡ ἡρεμὸς πρὸς ἑαυτὸν συζήτησις ἦτο κηρὸς μαλακός, λυόμενος καὶ ἀφανιζόμενος αὐτοστιγμῆ εἰς τὴν προσέγγισιν τοῦ πυρός, ὅπερ τὸν ἔφλεγε. Νὰ προτείνῃ εἰς τὴν Μαρίαν νὰ ἐξομώσῃ; Οὐτε τὸ ἐφαντάζετο κἂν! Καὶ ἐὰν εἶχε πεποιθήσῃ ἐπὶ τὴν ὀρθότητα τῶν ἰδίων δοξασιῶν, ἐθεώρει ὕβριν τὴν πρότασιν τῆς ἀρνησιθρησκίας. Νὰ ἐξομώσῃ αὐτός; Νὰ συντρίψῃ ἐν τῶν προσφιλεστάτων αἰσθημάτων τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, κ' ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτοῦ ν' ἀναστηλώσῃ τοῦ ἔρωτός του τὸ Ἴνδαλμα; Ἡ καρδιά του Ραγήπ δὲν ἐτόλμα ν' ἀποφανθῇ, ἀλλ' ἀλγοῦσα ἐθρῆνει καὶ ἐσιώπα. Ἡ εἰκὼν τῆς Μαρίας, ἑμοῖα πρὸς τὰ μεμιλωμένα ἐκεῖνα ἐγκαύσματα, τὰ ἀνεξιτήλως ἀποτυπούμενα ἐπὶ τῆς λείας ἐπιφανείας τῶν σωματίων, εἶχε γραφῆ καὶ ἀπορροφηθῆ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ του. Οὐχὶ μόνον ἀναπόφευκτος διὰ τὴν ἡρεμίαν καὶ τὴν εὐτυχίαν τοῦ βίου του ἦτο ἡ Μαρία, ἀλλὰ καὶ στοιχεῖον ἀναπόδραστον τῆς ζωῆς του. Ἐκτὸς αὐτῆς οὐδὲν ὑπῆρχεν, ἢ ὅ,τι ὑπῆρχεν ἦτο βάσανος. Ἄλλ' ἦτο χριστιανὴ! . . . Καὶ ὁ συλλογισμὸς συνέτριβε τὸν Ραγήπ, καὶ ἤνοιγε πρὸ αὐτοῦ τὸ ζοφερὸν χάος τῆς ἀπογνώσεως, ἐνθα βιαίως ἐκυλινδοῦτο, ἀδυνατῶν νὰ ἐλπίσῃ, ἀλλ' ἀποστέργων ἐπίσης καὶ νὰ ἀπελπισθῇ.

Εἰς τὸν ὀδυνηρὸν ἀνεμοστρόβιλον, διὰ τῶν δινῶν τοῦ ὁποίου ὀρμητικῶς ἐφέρετο ὁ Ραγήπ, ἠδύνατο νὰ διΐδῃ οὐρανίαν ἀκτίνα παρήγορον, ἐὰν ἐγνώριζεν ὅτι δὲν ἔπασχε μόνος. Εἶνέ τι ἀνυπολογίστως ἀνακουφιστικὸν τοῦ ἠθικοῦ ἀλγους ἡ γνῶσις ὅτι δὲν πάσχομεν μόνου, ἔτι συμπαθῶς πάσχουσιν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ἐκεῖνοι δι' οὓς πάσχομεν... Ὁ Ραγήπ δὲν ἦτο ὁ μόνος ὅστις ὑπέφερεν. Ἐὰν ἡ Μαρία ἦτο ὁ φακός, ὁ συγκεντρῶν τοὺς στοχασμοὺς πάντας καὶ τὰ ὄνειρα τοῦ Ραγήπ, ἀπέβαινε οὐχ ἤττον καὶ ἡ ἔστια ἀφ' ἧς ἐξεπορεύοντο αἱ ἀκτῖνες τοῦ σεμνοῦ καὶ σιωπηλοῦ πάθους τῆς διὰ τὸν Ραγήπ. Μεταξὺ τῶν δύο δειλῶν ἡ Μαρία ἦτο ἡ δειλοτέρα, καὶ ἐὰν ὁ Ραγήπ, εἰς τὰς στιγμὰς τῶν παραληρημάτων του, ἐπεκαλεῖτο, ὡς ἀρωγὸν καὶ παραμυθίαν, τὸ ὄνομά της, ἐκείνη οὐδέποτε τὸ εἶχε προσφέρει, καὶ οὐδέποτε οἱ ἐκφραστικοὶ ὀφθαλμοὶ τῆς ἐτόλμησαν νὰ στηριχθῶσιν εὐθέως ἐπὶ τοῦ προσώπου του. Τὸ βλαῖον τῆς ὀψείως τῆς ἐρύθημα ἠδύνατο, ἐνίστε, νὰ προδώσῃ τὰ αἰσθήματα τῆς κόρης, ἐὰν συνέπιπτε νὰ συναντήσῃ που τὸν Ραγήπ. Ἄλλὰ τὸ χεῖλος ἐσιώπα. Ἐσίγα τὴν εὐγλωττον ἐκείνην, τὴν τρομῶδη, τὴν ἀνεκφράστως θελκτικὴν καὶ πλήρη ἐπιχειρήματος σιωπῆν, τὴν λέγουσαν πλειότερα, καὶ πείθουσαν εὐχερέστερον τῆς ἰσχυροτέρας καὶ παθητικωτέρας λαλιᾶς.

*

Ἀμφότεροι ἠγρύπνουν τὴν νύκτα ἐκείνην. Ἀναμιμνήσκεται ὁ Ραγήπ τῶν περιστάσεων, ὑφ' ἃς τὸ πρῶτον ἐθεώρησε τὴν παρθένον, ἐνθυμεῖται ἐκείνη τὴν μοιραίαν στιγμὴν, καθ' ἣν τὸ πρῶτον χωρὶς νὰ τὸ προσμένῃ, καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, ἤκουσε τὸν Ραγήπ, ἐγγύτατα αὐτῆς, λαλοῦντα τὴν γλῶσσάν της. Ἀμφότεροι ἐνθυμοῦνται, ἀλγοῦσιν ἀμφότεροι, συμπλέκονται οἱ στοχασμοὶ των εἰς τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον, ὅπερ δέσμιον κρατεῖ τὸ πνεῦμά των, καὶ ἐὰν ἡ θρησκεία τοὺς χωρίζει, ἐὰν αἱ καρδίαι των ἀφίστανται,

ἐνοῦνται ὅμως διὰ τῆς κοινότητος τοῦ αἰσθήματος, καὶ τῆς ὀξύτητος τῆς ἀμοιβαίας πικρίας. Μονολογεῖ ὁ Ραγήπ περιλυπὸς, κάθηται παρὰ τὸ παράθυρον σκεπτική ἡ Μαρία. Βλέπει τὰ ἄστρα τοῦ στερεώματος, ἐνθυμεῖται τοὺς γονεῖς τῆς, οὓς πρῶτως τῇ ἀφῆρπασε βίαιος θάνατος, καὶ ἐνῶ, δάκρυον σταλάζει ἐπὶ τῶν παρειῶν τῆς, στρέφει πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ θωρακίου τῆς, καὶ προσηλούται ἀτανῶς πρὸς τὸ μικρὸν εἰκόνισμα τῆς Παναγίας, ὅπερ ἀναρτάται ὑπερθεὶς τῆς κλίνης τῆς, καὶ προσεύχεται μετὰ ζέσεως. Γονατίζει, ἐγείρεται, φιλεῖ τὴν εἰκόνα, καὶ τὰ χεῖλη τῆς ψιθυρίζουσιν ἀσθενῶς. Ἔχει ἀνάγκην συμπαθείας καὶ ἀρωγῆς, καὶ ταύτην ζητεῖ παρὰ τῆς «Μητρός τῶν τεθλιμμένων», διότι αἰσθάνεται ἴσως, ὅτι δὲν δύναται νὰ τὴν ζητήσῃ παρὰ τῶν ἀνθρώπων. . . . Εἰς τὴν θερμὴν προσευχὴν τῆς ὑπεισηλθεν ἄρα γε ὀνομά τι ἔνοχον; Συνετέραξε τὴν ἀθίαν συνείδησίν τῆς λογισμὸς τις ἀπότομος; Διατί ἡ ἀνεπαίσθητος κίνησις τοῦ ψιθυρίζοντος χεῖλους ἔκασεν, ἀγρίως ἐγκτένισεν ὁ ἐφθαλμὸς, προσηλώθη ἐπὶ τοῦ εἰκονίσματος, καὶ ἐνῶ αἱ χεῖρες ἀνετάθησαν μικρὸν πρὸς τὰ ἄνω, τὰ χεῖλη τῆς ἐβόησαν: Τὸ θαῦμα, τὸ θαῦμά Σοῦ! Τίνος θαύματος τὴν ὑπερφυσικὴν ἐπιτέλεισιν ἐπεζητεῖ διὰ τῆς προσευχῆς τῆς ἡ χριστιανὴ κόρη;

*

Ὁ νοῦς τῆς, ἐν τούτοις, τὴν ἔλακε ἀκαταμαχῆτως εἰς τὸ παρελθόν. Πλησιάζει πρὸς τὸ παράθυρον, στήριζει τὴν κεφαλὴν εἰς τὰς χεῖράς τῆς, καὶ ἐν μέσῳ τῆς ἡρεμίας τῆς νυκτός, τῆς ἐντελοῦς γαλήνης τῆς φύσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς τρικυμίας τῆς συνειδήσεώς τῆς, ἐνθυμεῖται ἡ κόρη καὶ ρεμβάζει. Πτεροῦται ἡ φαντασία τῆς ἡ καρδία τῆς πᾶλλει βιαίως, καὶ κόσμοι φαιδροί, μὲ στερέωμα χρυσοῦν, μὲ φύσιν γλυκεῖαν, μὲ γοητείας μαγγανευούσας πνεῦμα καὶ αἰσθησὶν ἐκτυλίσσονται πρὸ αὐτῆς, καὶ εἰς τοὺς κόσμους τούτους ὑπόπτερον ἀνά-

γουσι τὴν Μαρίαν παιδία μικρά, περικαλλέστατα, με κόμας ξανθὰς καὶ οὐλας, με πτερύγια μικρότατα ἐπὶ τῶν ὤμων, εὐμορφα, κομψά, εὐτραφεῖ, ἄρμονικῶς λαλοῦντα, ἐπιχαρίτως σκιρτῶντα καὶ πτερυγίζοντα. Ὁ Ἀπελλῆς θὰ ἐκάλει μικροὺς Ἐρωτας τὰ παιδία ἐκεῖνα· ὁ Παραῆλος θὰ τὰ ἔλεγε Χερουβεῖμ. Ἐκλελυμένη, ἐπὶ τῶν πτερυγίων τῶν Ἐρωτιδίων φερομένη ἡ Μαρία, ἐνθυμεῖται βέλῃν τινά, ὅτε τὸ πρῶτον συνήντησε τὸν Ραγήπ. Κλείει τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς, καὶ θεωρεῖ τὴν σκηνὴν τοῦ παρελθόντος διὰ τῶν ἀπατηλῶς εὐδαιμόνων ὀφθαλμῶν τῆς φαντασίας τῆς. Ὅπως καὶ ἤδη, οὕτω καὶ πρὸ ἐνός ἔτους, ἦτο ἐσπέρα ἕαρος ἀρχομένου. Ἀθῶα, εἶχεν ἐξέλθει νὰ πλανηθῆ εἰς τοὺς ἐγγυὺς τοῦ οἴκου τῆς πορτοκαλεῶνας. Τῆς ἀνοίξεως προάγγελος, εὐκραθῆς ἔπνεεν ἄνεμος ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Ἀνεστάτου τοὺς βοστρύχους τῆς κεφαλῆς τῆς· ἐσάλευε τὴν μεταξίνην λευκὴν καλύπτραν τῆς κόμης τῆς, ἐκόλπου ἡρέμα τὸ ὀλιγόπτυχον φόρεμά τῆς, καὶ ἐφίλει θωπευτικῶς τὸ πρόσωπόν τῆς, καὶ τὰ ἄνθη τῶν λεμονεῶν. Μετὰ τὸ βεῖλδον βημά τῆς, τὴν ὄραν ἐκείνην τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, ἐφέρετο ἐντὸς τῶν παραδείσων τοῦ Ἀλικιανοῦ ἢ συμπαθῆς Μαρία. Τὴν καρδίαν τῆς μόνον τὸ ἄλγος τῆς δούλης Πατριδος τῆς ἐβάρυνε, καὶ τὴν ψυχὴν τῆς χρηστὴν ἤλαυνεν ἡ προσδοκία νὰ ἴδῃ ἐλευθέραν τὴν νῆσον, νὰ στεφανώσῃ τοὺς ἐλευθερωτάς τῆς, καὶ κόρη ἀπόλεμος αὐτῆ, νὰ πολεμήσῃ, νὰ ἀποθάνῃ ὑπὲρ τῆς Κρήτης τῆς. Ἡ μνήμη τοῦ πατρὸς τῆς, ὃν ἔσφαξαν ἀνάνδρως οἱ Τοῦρκοι, ἡ ἀνάμνησις τῆς μητρὸς τῆς, ἣτις ἐνέπηξε τὴν μάχαιραν εἰς τὴν καρδίαν τῆς, ἀμυνομένη κατὰ τῶν ἐπιθέσεων ἀκολάστων ὀθωμανῶν, ἤρχετο τότε νὰ σκιάσῃ τὸ μέτωπον τῆς παρθένου, νὰ ὀρύξῃ βαθύτερον τὸ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ Ραγήπ ἀπλήρωτον χάσμα, καὶ νὰ δέξῃ τῆς ἐκδικήσεως καὶ τῆς φιλοπατρίας τὸ εὐγενὲς αἶσθημα, ὅπερ ἐκόχλαζε εἰς τὸ παρθετικὸν στήθος τῆς. Παιδίσκη, ἐσώθη, μετὰ τὴν σφαγὴν τῶν γονέων τῆς, εἰς τ' ἀπρόσιτα κρησφύγετα τῶν Σφακλιανῶν, καὶ, νεᾶνις ἦλθεν ἤδη καὶ

πάλιν νὰ κατοικήσῃ, ἐν συνοδίᾳ γραίας τροφοῦ, καὶ συγγενῶν τινῶν, εἰς τὰ πατρικὰ δώματα, ὀπθῆν, φρικτὴν τινὰ νύκτα, εἶχε φυγαδευθῆ. Ἄλ' αἱ σκιαὶ αὐταί, αἱ τὴν ζωηρὰν τῆς φαντασίας τῆς εἰκόνα ἀμαυροῦσαι, ὠχρίων ἤδη βαθμηδόν, καὶ χρώματα φωτεινότερα διεδέχοντο τὴν σκιαύγειαν τοῦ πνεύματός τῆς. Ἐνθυμεῖται, ὅτι ἀμερίμνως ὑπερέβη χαμηλὴν αἱμασίαν, καὶ ἐλαφρόπους, μόλις κάμπτουσα τὴν χλόην τοῦ κήπου, ἔφθασεν εἰς τὸν ἠρειπωμένον πύργον τοῦ Ἀρχοντικοῦ (α) καθ' ἣν ὥραν τῆς ἀμφιλύχης τὰ

(α) Οὕτω καλοῦνται ἐρείπια ἐνετικοῦ πύργου σωζόμενα ἐτι, ἐν μέσῳ ἐντελῶς ἡμελημένου κήπου, πλησίον τοῦ χωρίου Ἀλιχανοῦ. Εἰς τὴν λαμπρὰν ταύτην ἔπαυλιν, τὴν ἐγειρομένην ποτὲ ἐν μέσῳ κήπων καὶ πορτοκαλεῶνων, καὶ ἀνήκουσαν εἰς τὸν Ἐνετὸν πατρίκιον Φραγκίσκον Δαμολῖνον ἐξετυλίχθη κατὰ τὸ 1570 ὀδυνηρὸν ἐπεισόδιον, πλήρες παθητικῶν καὶ δραματικῶν περιπετειῶν. Μυριστὴν ἤδη φορὰν ἡ τυρανομάχος Κρήτη εἶχεν ἐγερθῆ ἔνοπλος κατὰ τῶν δεσποτῶν. Προσωρινὴ κυβέρνησις, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ προκρίτου Γεωργίου Καντανολέου, ἐκ Κρουστογεράκου τοῦ Σελίνου ἔλκοντος τὸ γένος, εἶχε σχηματισθῆ, καὶ ἡ σημαία τῆς κρητικῆς αὐτονομίας ἐκυμάτιζεν εἰς τὰ ποιητικώτατα καὶ αἱματοφόρα ὄρη τῆς ἐνδοξοτάτης νήσου. Σύμπτωσις ὅμως ἀτυχῆς κατέστρεψε τὸ ἔργον. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν γάμων τοῦ Πέτρου Καντανολέου, πρωτοτόκου υἱοῦ τοῦ ἡγέτου τῆς Κρητικῆς Κυβερνήσεως, μετὰ τῆς Σοφίας Δαμολίνου, μονογενοῦς θυγατρὸς τοῦ Φραγκίσκου Δαμολίνου, συνήχθησαν εἰς τὸν πύργον τοῦτον ἑκατοντάδες Ἑλλήνων ὀρθοδόξων πολεμιστῶν τῆς Κρήτης, ὅπως καταστήσεισι λαμπροτέρους τοὺς αἰσίους οἰωνιζομένους τότε «Κρητικούς γάμους». Ἄλλ' ὁ Φραγκίσκος Δαμολῖνος ἐκ συνεννοήσεως πρὸς τοὺς ἐν Χανίοις ἄρχοντας τῆς Ἐνετίας θέσας ὑπνωτικὰ φάρμακα ἐντὸς τοῦ οἴνου, ὃν ἐμελλον νὰ πῶσιν οἱ Ἕλληνες Κρήτες, ἀπεκοίμισεν αὐτοὺς, καὶ δεσμίους εἶτα παρέδωκεν εἰς τὴν Ἐνετικὴν ἐξουσίαν. Φρικτὴ ὑπῆρξεν ἡ σφαγὴ! Ὅσοι τῶν Ἑλλήνων Κρητῶν ἐσώθησαν ἀπο τὴν ἐνετικὴν μάχαιραν, ἐσύρθησαν ἀλυσίδετοι εἰς τὰς φυλακάς, ἢ ἀπέθανον ὑπὸ τὰ βασανιστήρια. Τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τρωθὲν οὕτω δολίως καὶ καιρίως ἀπέτυχε, καὶ ἡ καθημαγμένη Κρήτη ἔκυψε καὶ πάλιν ὑπὸ τὴν δουλείαν τῶν ξένων. Βαρέως τετραυματισμένοι, ἐσύρθησαν δέσμοι ἐνώπιον ἐνετικοῦ στρατοδικαίου ὁ πολίος πρεσβύτερος Γεώργιος Καντανολέος καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Πέτρος,

χρώματα διεδέχοντο ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ τὸ δύσαν φῶς τοῦ ἡλίου. Ἐκαθέσθη ἐπὶ τῶν πενιχρῶν ἐρειπίων, στεναίχουσα εἰς τὴν ἀνάμνησιν τῶν πικρῶν τυχῶν τῆς Ἐνετοκρατηθείσης καὶ Τουρκοκρατουμένης πατρίδος τῆς. Ἀνεμνήσθη τοῦ τρυφεροῦ πάθους καὶ τοῦ τραγικοῦ θανάτου τῆς κόρης τοῦ Δαμολίνου καὶ τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ τοῦ Καντανολέου. « Ἐδῶ », ἔλεγεν, « εὖρε θάνατον εὐκταῖον, ἀγωνιζομένη ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Κρήτης, κόρη μεγαλόψυχος θύσασα εὐγενῶς εἰς τὸν διττὸν ἄλλ' ἐνωθέντα ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς βωμὸν τῆς πατρίδος καὶ τοῦ ἔρωτος. Ἡ γῆ αὐτὴ ἔπιδε τόσων προγόνων μου τὸ αἷμα, καὶ ἐδέχθη εἰς τοὺς κόλπους τῆς, τοὺς σωρούς τῶν ὄστων τῶν μαρτύρων. Θεέ μου! πόσον παρατείνεται ἡ ὀργή σου! Πῶς ἔτι δὲν βλέπομεν οἱ Κρήτες καὶ αἱ Κρήσσαι ἀυγάζουσαν τὴν Ἥῴ τῆς Ἐλευθερίας, ὑπὲρ ἧς τόσον αἷμα ἔχυσαν οἱ ἄνδρες, καὶ τόσα δάκρυα αἱ γυναῖκες. Δεσπότης διεδέχθησαν τοὺς δεσπότης, ἄλλ' οἱ δούλοι καὶ πάλιν ἀπέμειναν δούλοι ». Ἐγονυπέτησε καὶ προσηυχῆθη. Τῆς πατρίδος τῆς, τῆς Κρήτης τὸ ὄνομα ἀνῆλθεν ἐπανειληγμένως εἰς τὰ σεμνὰ χεῖλη τῆς καὶ παρεδόθη εἰς τὴν πνέουσαν αὐραν, ἥτις ἀκηλίδωτον ἀπὸ τῆς

ἀπέθανον δὲ ἀμφότεροι κατάδικοι ἐπὶ ἐγκλήματι ἐσχάτης προδοσίας. . . διότι ἐζήτησαν νὰ ἐλευθερώσωσι τὴν πατρίδα των. Ἡ Σοφία, ἥτις πρὸ ὀλίγου μόλις εἶχε νυμφευθῆ τὸν Πέτρον, ἐπολέμησεν ἐνθουσιωδῶς πλησίον τοῦ συζύγου τῆς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Κρήτης, καὶ ἀπέθανεν, ἡ ὡραία εκείνη καὶ ἐνάρετος κόρη, ἡ πρὸ μιᾶς στιγμῆς εὐτυχῆς σύζυγος καὶ νύμφη, ἀπέθανε καταρωμένη καὶ Ἐνετίαν καὶ Ἐνετούς, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ὅτι ὁ πατὴρ αὐτῆς κατέστη ὁ δούλος καὶ ἐκ προμελέτης τοῦ διστυχήματος αἷτιος. Οἰκτρῶς κατέστρεψε μεταγενεστέρως τὸν βίον καὶ ὁ Φραγκίσκος Δαμολίνος, ὁ πρωτεργάτης τῆς συμφορᾶς, τηκόμενος ὑπὸ τῶν ἐλέγχων. Κατὰ τὴν ἐν Κρήτῃ βραχείαν διατριβὴν μου εἶδον ἐπὶ μικρὸν τὸν πύργον τοῦτον, ὅπου ἐξετελίχθη τὸ ὄραμα, καὶ ὅπου τὰ εὐγενέστατα αἰσθήματα τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, ὁ πατριωτισμὸς καὶ ὁ ἔρως, ἐνωθέντα εἰς δεσμόν ἄλυτον καὶ τρυφερόν, ἐμαρτύρησαν καὶ ἐσπαράχθησαν ἐκεῖ.

ἀκηλιδώτου πηγῆς τῆς περιήγαγεν αὐτὸ εἰς τὰ ὕψη τῶν ὄρεων τῆς Κρήτης ὅπου ἀδούλωτοι ἐπλανῶντο οἱ Ἐκδικηταί. Ἐνεθυμήθη, ὅτι ἀσθενῶς ἔτριξε φραγμὸς τις καὶ ἀπροσδοκῆτως ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς προσευχομένης κόρης ἀνὴρ τις. Τερπνὴ θὰ ἦτο ἡ ὀπτασία ἐὰν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ δὲν περιέβαλλε τῶν Ὀθωμανῶν τὸ κάλυμμα, ἐρυθρὸν ὡς τὸ αἷμα, ὅπερ χύνουσιν ἀδιαλείπτως. Ἀμφότεροι ὠπισθοδρόμησαν. Μὲ βῆμα δειλόν, μὲ στάσιν εὐλαβῆ προσεπέλασε τὴν κόρην ὁ νεανίας καὶ δεσπότης ἐκεῖ ἔτρεψε καὶ ὤμυσε νὰ ὑπακούσῃ ἐνῷ ἠδύνατο νὰ διατάξῃ. «Εἰς τὴν συγγνώμην σου μοῦ ἐπιτρέπεις νὰ ἐλπίζω ;» τῆ εἶπε, σταυρώσας τὰς χεῖράς του ! « Ἄν εἶμαι Τοῦρκος τί πτάω ; Πρὶν γεννηθῶ Ὀθωμανός, ἐγεννήθην ἄνθρωπος, καὶ ἐὰν ὡς Τοῦρκον μὲ μισεῖς, ὡς ἄνθρωπον λυπήθητι. Τὰ βήματά σου πρὸ πολλοῦ δειλῶς ἀλλὰ ἐμφρόνως παρακολουθῶ. Ἄν δὲν τολμῶ νὰ σ' εἶπω διατί, ἀσφαλῶς ἄς τὸ μαντεύσῃ ἡ καρδία σου. Σὲ εἶδον πρὸ μικροῦ, καὶ ὥρμησα κατόπιν σου, ἐλπίζων ὅτι δὲν θὰ ἐργισθῆς. Παρηγορεῖτε τοὺς δυστυχεῖς, λέγει ὁ Θεός Σας, καὶ τὸ θεῖον στόμα του δὲν ἐχώρισε τοὺς πάσχοντας κατὰ φυλάς. Οἱ ἀλγοῦντες εἶνε τέκνα Του . . . Καὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν δαινόν, ἀλλὰ γλυκὺ λυμαίνεται τὸ πάθος . . . Τὴν μνήμην τῶν εὐγενῶν ἐραστῶν, εἰς οὓς μνήμα κοινὸν ἔδωκεν ἡ γῆ ὅπου πατεῖς, θὰ ἐπικαλεσθῶ ὑπὲρ ἐμοῦ. Ἄν εἶμαι Τοῦρκος, μήπως διάφορον ἐγκλείω τὴν καρδίαν εἰς τὸ στήθος μου ; Ὁ Πέτρος, ἡ Σοφία ἐγεννήθησαν ἐχθροί, ἀντὶ τοῦ μίσους ὅμως ἀγάπην ἐλάλησαν τὰ στόματα . . . » Ὡς μουσικῆ, ἡδύτητος ἀγνώστου, ἡ φωνὴ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰμβραῖμ ἐθώπευε τὰ ὠπτά της. Τεταραγμένη καὶ ἄφωνος, ἀπεσύρετο νὰ φύγῃ, καὶ ὁ Ραγῆπ ἀκίνητος, περιαλγῆς, εἰς ἕκστασιν ἀνεκφραστον, τὴν κόρην ἀφανιζομένην ἔβλεπε κατὰ μικρόν. Νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ ἤθελε τὸν ὤθει ἡ καρδία του, ἀλλὰ καθηλωμένος, ἐμπληκτος ὁ νεανίας, ἔμεινεν ἐκεῖ. Ὡς παράστασις φανταστικῆ τοῦ παρελθόντος ἡ

σκηνή εκείνη διήλθε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν της, καὶ ἐνῶ, τρέμουσα ἀπὸ τῆς δυνάμεως τῶν ἐντυπώσεών της, ἔκλειε τὸ παράθυρον ἀποσυρομένη, τὸ στόμα της, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, ἐπιθύρυσεν ἐν ὄνομα, καὶ ἡ ψυχὴ της ἀνήλθε φέρουσα εὐχὴν θερμὴν πρὸς τὸν οὐρανόν. Καὶ ὁ Ραγῆπ τὴν ὥραν ἐκείνην ἠύχετο πλανώμενος καὶ ἀγωνίων. Ἀμφότεροι ἠγρύπνου, καὶ τῆς ἀγρυπνίας αὐτῶν ἡ αἰτία, καὶ τῶν ἀγωνιῶν των ἡ ἀφορμὴ ἦτο ἡ αὐτὴ. Ἐπασχον διότι ἠγάπων, ἦσαν εὐτυχεῖς διότι ἔπασχον, θὰ ἦσαν δυστυχεῖς ἐὰν ἔπαυον πάσχοντες, καὶ ἠλπίζον . . . ποῦ ; Οὔτε ἐγνώριζον, οὔτε ἤθελον νὰ σκεφθῶσι.

*

Ἄπαξ ἀνοιχθέν τὸ τραῦμα ἐξηκολούθει, ὁτὲ ὀξείως, ὁτὲ ἠπιῶς, διαρκῶς ὅμως φλεγμαῖνον. Ἐνίστε ἐκοιμάτο, πάντοτε ὅμως ἔζη. Ἔτος εἶχε παρέλθει ἔκτοτε ἄλλ' ἀντὶ νὰ ἐξασθενήσωσι, ἰσχυρότεραι τὸναντίον ἐπήρχοντο αἱ ἐντυπώσεις τῆς κόρης ἀπὸ τῆς σκηνῆς ἐκείνης, καὶ ἡ μνήμη τοῦ Ραγῆπ, ὃν ἀπὸ τοῦ οἴκου της ἐβλεπε συνεχῶς, χωρὶς αὐτὸς νὰ τὴν βλέπῃ, συνεῖχε καὶ ἐκράτει ἀδιαλείπτως τοῦ πνεύματός της. Δείλην τινά, ἐν συνοδίᾳ φιλικῆς οἰκογενείας, εἶχεν ἀπέλθει, κληθεῖσα εἰς τερπνὴν ἐξοχικὴν οἰκίαν, ἐγγὺς τῶν ὄχθων τοῦ Πλατανιά. Θελητικὴ εἶνε, διὰ τὸ φυσικὸν κάλλος της, ἡ φερώνυμος καὶ ἐπιμήκης αὐτῆ κοιλίας. Λόφοι χλοάζοντες ὑψοῦνται ἐκεῖ, καὶ κῆποι ἀνθοσκεπεῖς, καὶ ἄγροί πεφυτευμένοι παράκεινται τῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ καὶ τῶν προπόδων τῶν ὠραίων λοφίσκων. Πλάτανοι γηραιαί, τοὺς κορμούς καὶ τοὺς κλάδους τῶν ὁποίων περιβάλλουσι κισσοὶ χλοεροὶ καὶ ἄλλα ἐρπυστικά εἶδη φυτῶν, ἐκτείνουσι τὰς ρίζας των εἰς τὸ ὑγρὸν ἔδαφος. Ἀκμαία βλαστάνει εἰς τὴν κοιλιάδα ταύτην ἡ ἄμπελος, ἡ ροδοδάφνη, ἡ λεμονέα, ἡ πορτοκαλέα καὶ ποικίλα ἄλλα εἶδη ὀπωροφόρων δένδρων, ἀνθέων καὶ φυτῶν, καὶ μὲ γλυκύν, ἡσυχον κελαρισμὸν φέρεται ἀπὸ τῆς μεσημβρίας ἐκβάλλων εἰς

τὸ Κρητικὸν πέλαγος, ὁ θαψιλῆς καὶ αἰέρρους ρυαῖ
 τοῦ Πλατανιά. Τὰ ὀρσερὰ ὕδατά του ἐδῶ μὲν κινουσι
 παρόχθιον ὑδρόμυλον, ἐκεῖ, προχείρως διοχετευόμενα,
 ἄρδεύουσι τοὺς ἀραβοσίτους καὶ περαιτέρω ἔτι τὰς
 ἐνιαυσίους καὶ τὰς ἄλλας φυτείας τῶν χωρικῶν. Αὐ-
 ραὶ εὐώδεις καὶ ὀρσεραὶ πνέουσιν ἠδέως διὰ τῆς κοι-
 λάδος. Τὰ Λευκὰ Ὀρη, ὑψοῦνται μεγαλοπρεπέστατα
 εἰς τὸ βάθος τοῦ ὠραίου σκηνογραφήματος, καὶ ἡ
 θάλασσα, ἐν ἐπιδλητικωτέρῳ ἔτι μεγαλοπρεπείᾳ, ἐκ-
 τείνει ἀπώτερον τὰς κυανᾶς καὶ ἀτέλευτήτους ἐκτά-
 σεις τῆς. Κελαρύζει ὁ ρυαῖ, ἀφρίζει, κρημνιζόμενος
 ἀπὸ μικροῦ τινος ὕψους, προσκρούει εἰς κορυμὸν δέν-
 δρου παρασυρθέντα ὑπὸ τῶν ὑδάτων του, σχηματίζει
 βραχίονας, νησίδια, διώρυγας, καὶ κυλίσεται κρυσταλ-
 λώδης καὶ διαχυέστατος ἐπὶ τῆς κοίτης του, ἀποτε-
 λῶν φλοίσβον γλυκύν, ἐνῶ ὑπερθεν ψιθυρίζουσι τῆς
 πλατάνου τὰ φύλλα, σειόμενα ὑπὸ τοῦ ἀνέμου καὶ διὰ
 τοῦ ψιθύρου αὐτῶν συμπληροῦντα τὴν ἁρμονικὴν ἐκεί-
 νην τῆς φύσεως μουσικὴν. Ἐδῶ φαίνονται πλανώμε-
 ναι ἀγέλαι· βοῶν· ἐκεῖ παρέρχονται διὰ τῶν ὀρέων
 ποιμνία προβάτων, καὶ κατεσπαρμέναι, ἐν εὐθύμῳ
 σκιρτήσῃ, εἰς τὰς ἀποτόμους ἄκρας καὶ τὰ ὕψη
 τῶν βουνῶν φαίνονται βόσκουσαι αἰγες. Συρίζει τὸν
 αὐλὸν αὐτοῦ ὁ αἰπόλος· ἄδει ἄσμα πολεμικὸν ὁ
 ποιμὴν, καθήμενος παρὰ τὴν ρίζαν γηραιᾶς ἐλαίας,
 λιγέως ψάλλουσιν εὐστομοὶ αἱ ἀηδόνας, καὶ τὰ ἄλλα
 πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, κεκρυμμένα ὑπὸ τὰ πυκνὰ τῶν
 δένδρων φυλλώματα. Ὁ ὀφθαλμὸς τέρπεται βλέπων
 καθιδύνεται ἀπὸ τὸν διπλοῦν ψιθυρον τῶν φύλλων καὶ
 τοῦ ὕδατος ἡ ἀκοή, μεθύει ἡ ὄφρησις ἀπὸ τῶν ἀρω-
 μάτων τῶν ἀνθέων, καὶ ἀκόρεστον εὐρύνεται τὸ στή-
 θος ὅπως εἰσπνεύσῃ τοῦ βουνοῦ τὸν εὐωδιάζοντα ἀνε-
 μον, καὶ τῆς θαλάσσης τὴν αὔραν.

Εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας τοῦ καλοῦντος ἀφιπ-
 πευσαν οἱ προσκληθέντες. Παρὰ πᾶσαν τὴν ἔμβοδον

στυγνότητα, δι' ἧς ἐχαρκτηρίζετο τότε οἰαδήποτε ἀθῶα συνάθροισις τῶν χριστιανῶν, οὐδ' αὐτῆς τῆς ἀθορύβου ἐκκλησιαστικῆς ἐξαιρουμένης, ζωηρότης τις ἐκράτει ἐν τῷ ἐξοχικῷ οἴκῳ. Φωναὶ περιχαρεῖς ἠκούοντο ἔσωθεν. Ὁ οἰκοδεσπότης ἦν πλούσιος καὶ τιμώμενος χριστιανός, τελῶν τὸ βάπτισμα τοῦ μικροῦ υἱοῦ του, καὶ πρὸς τοῦτο καλέσας εἰς τὸν ἐξοχικὸν οἶκόν του τὴν φιλικὴν ὀμήγυριν. Οἱ νεωστὶ ἀφιχθέντες εἰσῆλθον εἰς τὴν ἰσόγειον αἴθουσαν, ἔνθα ἔμελλε νὰ τελεσθῇ καὶ ἡ τελετὴ τοῦ βαπτίσματος. Φαντάζεται ἕκαστος τὴν ἐκπληξιν τῆς Μαρίας ἰδούσης ἀπροσδοκῆτως πρὸ αὐτῆς τὸν Ραγήπ, ὅστις ἰδιαίτερος συνδεδεμένος πρὸς τὸν οἰκοδεσπότην, καὶ λόγῳ τῶν οἰκογενειακῶν φιλοχριστιανικῶν παραδόσεών του, καὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ αἰσθημάτων, ἅτινα οὐδέποτε ὑπεκρίθη ἢ ἀπέκρυψε, ἦτο ἀγαπητότατος παρὰ τοῖς χριστιανοῖς, καὶ ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ἀτομικοῦ φίλου καὶ φίλου ἐν γένει συμπαθοῦς τῶν χριστιανῶν εἶχε κληθῆ εἰς τὴν ἱεράν καὶ οἰκογενειακὴν ἐκεῖνην τελετήν. Ἀποβαλὼν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ἀναγεννηθεὶς ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἀκτινοβολῶν ἀπὸ τοῦ χριστιανικοῦ μύρου καὶ τοῦ βαπτίσματος τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς παρεδόθη ὑπὸ τοῦ ἀναδόχου εἰς τὴν μητέρα του ὁ μικρὸς Ἐμμανουήλ. Οἱ ἄνδρες ἠυχήθησαν εἰς τὸν νεοβαπτισθέντα, μετὰ τῆς ἀνδρίας, νὰ γείνη εὐμορφος, καὶ νὰ φλέξῃ διὰ πυρὸς εὐγενοῦς τὴν καρδίαν ὠραίας κόρης ὀμηλίκου του. Πλουσία τράπεζα διεδέχθη τὴν τελετὴν τοῦ βαπτίσματος. Οἱ κεκλημένοι ἠυφράνθησαν, ἔπιον εἰς ὑγείαν τοῦ νέου χριστιανοῦ καὶ τῶν γονέων του, ἐγόρευσαν εἶτα τὸ πυρρίχιον, καὶ ἠυχήθησαν μυστικῶς ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Γένους(α). Ἡ ἑσπέρα ἐπῆλθε, καὶ πλησιφαῆς ὑψώθη ἐπὶ

(α) Ἡδῆ, ἀπὸ ἱκανῶν χρόνων οἱ Κρήτες εἰχονταί δημοσίᾳ ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως, πολλάκις δὲ καὶ ἐνώπιον τῶν Ὀθωμανῶν πασσάδων καὶ διοικητῶν. Εἰς τὴν εὐάνδρον καὶ ἡρωϊκὴν νῆσον πᾶσα συνάθροισις οἰαδήποτε δημοσία ἢ ἰδιωτικῆ,

του ὀρίζοντος ἢ σελήνης. Ἡ εὐθυμία ἐτρηεῖτο ἀδιάπτωτος. Καθ' ὁμίλους μικροῦς ἠθροισμένοι, διεσκέδαζον οἱ κλητοί, καὶ μελαγχολικοί, ἐν τῇ μονοτονίᾳ αὐτῶν, ἠκούοντο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν οἱ ἤχοι λύρας κρητικῆς βαρέως ἀνακρουομένης. Ἐντὸς τῆς ἰσογαίου αἰθούσης ἀνήφθησαν ἤδη οἱ λύχνοι, καὶ ἔξω γλυκὺ ἔσκορπιζετο εἰς τὴν φύσιν τῆς σελήνης τὸ μελαγχολικὸν φῶς.

*

Εἰς τὴν ὁμήγουριν ἐκείνην ἦσαν δύο ὑπάρξεις συνταραχθεῖσαι ἀμοιβαίως, χωρὶς νὰ συνεννοηθῶσι, καὶ αἰσθανθεῖσαι, χωρὶς νὰ τὸ ἐκδηλώσωσι, βίαια συναισθήματα ποικίλα, ἀλλ' ὅμοια ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτῶν. Ἐξ ἐνστίκτου καὶ ἡ Μαρία καὶ ὁ Ραγήπ ἐνόησαν, ὅτι ἡ νύξ ἐκείνη πιθανῶς ἠδύνατο ν' ἀποβῆ κρίσιμος διὰ τὴν τύχην ἀμφοτέρων, καὶ ἐνῶ κατὰ μόνας, ὀνειροπολοῦντες ἀμφοτέροι, ἴσως ἠύχοντο σύμπτωσιν παραπλησίαν. ὅταν ἀκουσίως, καὶ ἀγνοίᾳ αὐτῶν, ἐπῆλθεν, ἐποτήθησαν, καὶ ἀντὶ νὰ προχωρήσῃ ἡ ψυχὴ καὶ ἡ καρδίᾳ αὐτῶν, ὠπισθοδρόμησε περιδεῆς. Φοβίξει ἄρα γε ἡ εὐδαιμονία; Μήπως ὁ ἄνθρωπος, αἰσθανόμενος ὅτι δὲν ἐπλάσθη δι' αὐτήν, τρέμει τὴν ἐμφάνισίν της, δυσπιστῶν εἰς τὴν ἀπατηλὴν αὐτὴν ὀπτασίαν, ἥτις, μειδιῶσα, ἐλκύει ἡμᾶς εἰς τοὺς γοητευτικούς κόλπους της; Παρόμοιος πρὸς τὸν ἀμέριμον ὀδοιπόρον τὸν ἀνακαλύπτοντα αἴφνης θησαυρὸν εἰς τὸν μυχὸν τοῦ σπηλαίου, ὅπου εἰσῆλθε ν' ἀναπαυθῆ, καὶ ὅστις ὑποστρέφει ἐμόφως ἀτενίζων δυσπίστως τὸν λάμποντα ὄγκον, διστάζει καὶ ὁ εὐτυχὴς νὰ ψύσῃ τὸ εἶδωλον ἐκείνο τῆς εὐδαιμονίας, ἐκ φόβου μήπως ἀφανισθῆ ἀκαριαίως, καὶ μείνῃ τότε θῦμα ἀπατηλοῦ δαίμονος κακοποιοῦ σαρκάζοντος τὸν εὐπιστον!

πᾶσα πανήγουρις, πᾶν συμπόσιον εἶτι καταλήγει διὰ θουρίου προσφωνήματος πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ βροντώδους εὐχῆς ὑπὲρ ἐνώσεως τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος, Βεβαίῳ τοῦτο εἶς αὐτοφίας. Ποῖος ἀδούλωτος καὶ εὐγενὴς λαός!

Ἐὰν εἶχόν τι νὰ ποθήσωσι, τοῦτο ἠδύνατο νὰ ᾖ εὐ-
 σχημος συνάντησις ἀκίνδυνος οὐδεμίαν δυναμένη νὰ
 προκαλέσῃ ὑπόνοιαν, καὶ οὐδεμίαν παρεξήγησιν. Ἡ
 τύχη παρεσκεύασε τὴν σύμπτωσιν, καὶ ἴσως ἡ σπα-
 νία, ἡ ἀπροσδόκητος αὐτῆς εὖνοια, ἡ τοσοῦτον φλογε-
 ρῶς ποθητὴ εὐκαιρία, κατέπληξεν ἀμφοτέρων τὰ πνεύ-
 ματα, ἀνέστειλε τὸ βῆμα, παρέλυσε τὴν γλῶσσαν καὶ
 ἤγαγεν ἀλληλοδιαδόχως ἐπὶ τοῦ προσώπου των τοῦ
 ἐρυθρήματος καὶ τῆς ὠχρότητος τὴν χροιάν. Εὐ-
 θυμος ἠκούσθη ἡ ἰσχυρὰ φωνὴ τοῦ οἰκοδεσπό-
 του προτείνοντος νὰ ἐξέλθωσι τοῦ κήπου καὶ ἐλεύ-
 θεροι νὰ πλανηθῶσι παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ρύακος καὶ
 τὰ ἄλση τῆς ὠραίας κοιλάδος. Ἡ σελήνη εἶχεν ἤδη
 ὑψωθῆ ὑπερθεν τῆς ὑψίστης κορυφῆς τῶν Λευκῶν
 Ὀρέων, ὅτε ἡ συνοδία κατεσπάρη εἰς τὰς πέριξ τοῦ
 κήπου ἀπαρამίλλους τοποθεσίας. Ἡ σιωπὴ ἦτο βα-
 θεία. Ἦσυχα, μὲ τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τὰ πτίλα, ἐκοι-
 μῶντο εἰς τὰς φωλέας των τὰ πτηνά. Εἰς ἀπόστασιν
 μονότονος ἠκούετο ἡ διάτορος φωνὴ τῶν νυκτοβίων
 ἐντόμων καὶ πτηνῶν, καὶ γλυκὺ πῶς ἀργυροειδὲς κα-
 τέρραινε τὰ βάθη καὶ τὰς πλευράς τῆς κοιλάδος.
 Ὅποια συνωμοσία τῶν στοιχείων πάντων, καὶ πασῶν
 τῶν συμπτώσεων ὅπως μαλαξῶσι οἰανδήποτε ἀνοι-
 κτίρμονα ψυχὴν, καὶ λύσωσιν εἰς ἀνέκφραστον συγκί-
 νησιν καὶ τεραχὴν τὴν καρδίαν, ἣν βασανίζει καὶ ἐ-
 ξευγενίζει τὸ ἀβρὸν καὶ πικρὸν, τὸ ὄδυνηρὸν καὶ συμ-
 παθὲς δῶρον τῆς εὐαισθησίας ! Σχίζουσαι τὰ φυλλώ-
 ματα τῶν πλατάνων ἠὺγαζον τὰ ρεῖθρα τοῦ ποταμοῦ
 αἱ ἀκτῖνες τῆς σελήνης. Φωτὸς διαύγεια καὶ ὑδάτων
 στιλπνότης, δρόσος καὶ μαρμαρυγαί, ἀκτῖνες τοῦ
 ἄστρου καὶ ρεύματος ἀφροὶ ἠνοῦντο ἀμοιβαίως, ἐθλῶν-
 το εἰς τὴν μαρμαίρουσαν ἐκείνην, τὴν ὑγρὰν καὶ ἀδια-
 λείπτως κυλιομένην στήλην, καὶ ἀκολουθοῦσαι τὸ
 σπινθηροδόλον ρεῦμα ἐχάνοντο μετ' αὐτοῦ ἀφανιζό-
 μεναι ὑπὸ τὰ χλοερὰ τόξα τῶν αὐτοφυῶν θάμνων, οἵ-
 τινες συνέπλεκον τοὺς κλάδους αὐτῶν ἐκατέρωθεν τῶν
 ὄχθῶν τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἐντὸς τῶν ὑδροχαρῶν φυτῶν,

ᾧν τὰ φύλλα, δίκην σμαραγδίνων νησίδων ἐπέπλεον ἐπὶ τοῦ ἀδαμαντίνου καὶ στίλβοντος ρεύματος. Αὖρα περιοδικὴ ἔσειε τὰ φύλλα καὶ τοὺς κλάδους τῶν δένδρων. Βαθὺ ἠπλοῦτο εἰς τὸ βάθος τὸ σκίῳφως· ἔσελάγιζε τὸ μελαγχολικὸν φῶς εἰς τὸ ἀναπεπταμένον τῆς κοιλάδος, καὶ πίπτον ἰδιοτρόπως ἐπὶ τῶν δένδρων παρῆγε ποῦ μὲν φωτεινάς σκιαυγείας, καὶ ποῦ τοπία σκοτεινά, ζοφωδέστερα φαινόμενα ὑπὸ τῆς ἀντιθέσεως τῶν παρακειμένων θέσεων, ἃς ἀπρόσκοπτον ἔλουε τὸ φῶς τῆς σελήνης, ὑπαισερχόμενον μεθ' ἀβροῦ ὀλισθήματος ἄχρι τῶν ἐσωτάτων μυχῶν καὶ πτυχῶν τῆς τοποθεσίας. Τίς δύναται νὰ βεβαιώσῃ ἂν ἦτο σύμπτωσις ἢ προμελέτη, ἢ αὐθαίρετος τῆς τύχης βούλησις τὸ ὅτι παράπλευρος πρὸς τὴν δειλὴν Μαρίαν εὐρέθη, μετὰ μικρὸν, ὁ Ραγήπ, περιπατῶν ἐγγὺς αὐτῆς; ὦ! πόσον ἐκτύπα ἡ καρδία των! Παράδεισος οὐρανὸς ἦτο ἡ νύξ ἐκεῖνη. Πλειστάκις ἐμόχθησεν ὁ Ραγήπ ν' ἀπευθύνη τὸν λόγον πρὸς τὴν κόρην, ἀλλ' ἐτραύλιζεν ἡ γλῶσσά του. Μετὰ τῆς ἀπωλείας τοῦ σθένους τῆς ψυχῆς του, εἶχε, τὴν νύκτα ἐκεῖνην, ἀπολέσει καὶ τῆς φωνῆς του τὴν δύναμιν, καὶ τῶν γοργῶν ποδῶν του τὸ τάχος. Καρδία προδότρια! Ἐρωσ ἐπίβουλε! εἰς ποίαν ἄλυτον δουλείαν, ὅτ' εὐδαίμονα, καὶ ἄλλοτε πικρὰν καταναγκάζετε τὸ θυμὸν σας! Ἐκάμπετο, ἔτρεμε, ἐλιποθύμει ὁ Ραγήπ, πνιγόμενος ἐντὸς τῆς δρόσου ἐκεῖνης, καὶ τῆς ἀναψυχούσης αὔρας, ἧς ὁ ἄρμονικὸς συριγμὸς ἀντήχει τότε ὡς ἔρωτος ὄσμη, καὶ καρδίας εὐγενῶς τρωθείσης βαθύτατος στεναγμὸς.

★

Κατέβαλεν ἀγῶνα ὕστατον ὁ Ραγήπ. Τὴν ὥραν ἐκεῖνην ἐπρόκειτο νὰ διέλθωσιν αὐλακὰ τινα, ἣν δυσκόλως θὰ ἠδύνατο ἀβοήθητος νὰ διαβῇ ἡ Μαρία. Ὁ Ραγήπ ἔσπευσεν ἐγγύτερον αὐτῆς· ἔτεινε τὰς χεῖράς του, ἔλαβεν εὐσεβάστως τὰς ἰδικάς της, καὶ στηρίξας τὸν πόδα ἐπὶ λίθου τινός, ἐξέχοντος κατὰ μέσον τῆς

αύλακος, ἀνήγειρε, σχεδὸν ἐναέριον, καὶ ἀφῆκεν εἰς τὴν ἀντίθετον ὄχθην τὴν Μαρίαν. Ἡ εὐδαιμονία του ἦτο ἀνέκφραστος τῆς γῆς πάσης οἱ θησαυροὶ οὐδὲν ἄντεστάθμιζον, διὰ τὸν Ραγήπ, τὸ προσφιλές ἐκεῖνο καὶ θελκτικώτατον βάρος, ὅπερ πρὸ μικροῦ πάλλων ἐκ συγκινήσεως, ἀφῆκε μετέωρον νὰ πατήσῃ τὴν γῆν. «Βλέπετε» τῇ εἶπεν, «ὅτι οὐδεὶς φραγμὸς δύναται ν' ἀντιστῆ εἰς τὴν θέλησιν. Ἐὰν ἡ ἀπόφασις ἢ τὸ θάρρος ἡμῶν συμπέσῃ νὰ εἶνε ὑποδεέστερον τῶν ἀξιώσεων, ἄς παρουσιάξῃ δεδομένη στιγμή, συμπληροῦμεν τὸ ἐλλεῖπον ἐξ ἡμῶν ἐπιτρέποντες εἰς τοὺς ἄλλους νὰ μᾶς συντρέξωσιν. Οἰονδῆποτε κώλυμα καὶ ἂν ἐπεπρόσθῃ τοῦ δρόμου ἡμῶν, εἶμαι βέβαιος ὅτι ἠθέλομεν τὸ ὑπερπηθῆσαι». Καὶ ἐσιώπησε διότι ἡ συγκίνησις τὸν ἐπνιγε, καὶ ἡ τρέμουσα φωνὴ του ἀπέβαινε ὁ ἀκούσιος προδότης τῆς ἡδονικῆς παραχῆς τῆς καρδίας του. Κατενόει ὁ Ραγήπ, ὅτι αἱ λέξεις του δὲν ἦσαν εὐκαιρον προοίμιον τῆς ὥρας ἐκείνης· καὶ ἐνῶ ἡ συνοδοιπόρος του ἐσιώπη, ὁ Ραγήπ στραφεὶς γοργῶς, ἐπειράθη νὰ τῇ ἀναμνήσῃ τὸ ἀπόγευμα τῆς ἡμέρας καθ' ἣν τὴν συνήντησε τὸ πρῶτον εἰς τὸ ἐρείπιον τοῦ πύργου τοῦ Δαμολίνου. «ὦ! ποία ἐσπέρα», τῇ εἶπε, «καὶ ποία νύξ μετ' αὐτήν. Ἐὰν ἡ εὐτυχία ἦτο ἐπὶ τῆς γῆς ὁ κλῆρος τῶν ἀνθρώπων, βεβαίως τὴν νύκτα ἐκείνην θὰ ἤμην εὐδαίμων. Πρὸ πόσου χρόνου ἐφλεγόμην νὰ σᾶς ἴδω, καὶ ἐὰν ἡ εὐγλωττος σιωπὴ μου καὶ τὸ ἀνήσυχον βλέμμα μου δὲν ἠδύνατο νὰ σᾶς ἐξηγῆ τὰς θεέλλας τοῦ στήθους μου, ν' ἀποτολήμω νὰ σᾶς τὰς ἐρμηνεύσω ἀνεπαρκῶς διὰ τοῦ στόματος». Καὶ προσλαβὼν τόνον οἰκειότερον, ἀλλὰ πάντοτε εὐλαβῆ, «εἶπατέ μοι», τῇ εἶπε, «νομίζετε ὅτι εἴμεθα πάντοτε κύριοι τῶν τυχῶν μας, ὅτι κανονίζομεν ἡμεῖς τὰς περιστάσεις τοῦ βίου μας, ὅτι διέπομεν, ἀντὶ νὰ ὑφιστάμεθα τὰς βουλάς καὶ τὰς ἀποφάσεις τοῦ πεπρωμένου; Τετριμμένον εἶνε τὸ ἐπιχειρήμα τῆς ἐπικλήσεως τοῦ λογικοῦ, καὶ τῆς θελήσεως! Ὑπάρχουσι στιγμαὶ μυστηριώδεις καὶ

ἀνεξήγητοι, καθ' ἃς, ἀγνοίᾳ ἡμῶν, καὶ ἀκουσίως ἡμῶν, ναρκοῦται τὸ πνεῦμα, καὶ λυγίζεται ἡ ἀκαμπτότερα θέλησις. Οὐχὶ ἡμεῖς, ἀλλὰ δύναμις τις ἄλλη ἀνεξιχνίαστος δρᾷ τότε ἐν ἡμῖν καὶ δι' ἡμῶν. Ὁ ἄνθρωπος, τὴν ὥραν ἐκείνην, ἀποβαίνει ὄργανον ἀπλοῦν, τοσοῦτον ἄξιον κατακρίσεως καὶ ποινῆς, ὅσον τὸ ἐγχειρίδιον, ὅπερ φονεύει, καὶ ὄχι ἡ χεὶρ ἥτις ἐμπήγει αὐτό, καὶ ἡ βούλησις ἥτις ἐκίνησε τὴν χεῖρα». — «Πάντοτε εἴμεθα κύριοι τῶν τυχῶν μας» ἀπήντησεν ἡ Μαρία, «ἀλλὰ προδιδόμεθα ἐνίοτε ὑπὸ τὴν ἀπαλήν μέθην ὑποούλου καὶ ἀδυσωπήτου ἀδυναμίας. Ὑπάρχει λήθη τις ἐπικίνδυνος, ἥς ἐπερχομένης, δὲν δύναται τις νὰ προλάβῃ τὰς συνεπειάς, ἀλλ' ἦν δύναται νὰ ἀποφύγῃ πρὶν ἢ ἐπέλθῃ ἔτι, καὶ πρὶν ἀποκοιμηθῆναι εἰς τοὺς ἡδονικοὺς κόλπους τῆς τὴν ἀγρυπνοῦσαν συνειδήσιν». Φιλοσοφικὴ ὅλως ἐφαίνετο εἰς τὸν Ραγήπ, διὰ τοιαύτην ὥραν ἐρώτων, συνδιάλεξις παραπλησία, εἰς τοιοῦτον τόπον θελκτικόν, ὑπὸ τοιαύτας προηγουμένης καὶ ὑφαστώσας περιστάσεις. — «Ἄ! τὴν νύκτα ἐκείνην», εἶπεν ἐπανερχόμενος εἰς τὸ προσφιλὲς θέμα τοῦ Ῥαγήπ, «τὴν νύκτα ἐκείνην, καθ' ἣν τὸ πρῶτον σὰς συνήντησα εἰς τοὺς κήπους τῆς Σοφίας Δαμολίνου, καὶ ἡ γλῶσσά μου σοὶ ἐλάλησε τὸ πρῶτον, ἐνῶ μυριάκις ἤδη προγενεστέρως, διὰ τῆς γλώσσης τοῦ στεναγμοῦ, σοὶ εἶχε λαλήσει ὁ νοῦς μου. Δὲν ἐτόλμων νὰ φαντασθῶ ὅτι ἤμην ὁ Πέτρος Καντανολέος, ὁ πατριώτης ἐκεῖνος νεανίας, ὃν ἐθαύμασα πάντοτε διὰ τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν ἀνδρίαν τῆς ψυχῆς του, διὰ τὸν τραγικὸν ἀλλ' εὐκαῖον θάνατόν του — διότι ζηλευτὸς εἶνε πάντοτε ὅστις ἀποθνήσκει ὑπὲρ τῆς πατρίδος του — διὰ τὸν θερμὸν καὶ ἀκηλίδωτον ἔρωτά του πρὸς τὴν Σοφίαν, καὶ ὃν φλέγομαι νὰ μιμηθῶ. . . . Ἀλλὰ μοὶ ἐλλείπει, μοὶ ἐλλείπει καὶ ἡ ἀξία τοῦ Πέτρου καὶ ἡ Σοφία» εἶπε πικρὸν μειδιῶν ὁ Ραγήπ. «Ἐὰν ὅμως ἐγὼ δὲν εἶμαι Πέτρος, σεῖς βεβαίως εἴσθε ἡ περικαλλῆς, ἡ σεμνὴ καὶ πατριωτικὴ κόρη, ἥτις ἔσχε τὴν εὐτυχίαν ν' ἀποθάνῃ ὑπὲρ

τῆς ἐλευθερίας τῆς Κρήτης καὶ εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ ἀνδρός, ὃν ἀπεθέωσε διὰ τῆς ἀγάπης τῆς. Ἡ ἀνάμνησις τῆς νυκτὸς ἐκείνης μὲ καταδιώκει» εἶπε μετὰ μελαγχολικῆς περιπαθείας ὁ Ραγήπ. «Ἦτο ἐπιβουλὴ, ἀλλὰ ἐπιβουλὴ ποθητὴ, καὶ ἦντινα εἶθε νὰ ἔδλεπον συνεχῶς ἐπαναλαμβανομένην. . . . Ἦτο ἔνεδρα εἴρωνος καὶ ἀκάρδου μοίρας, ἀποκαλυφάσης γωνίαν μικρὰν εὐδαιμονίας, ὅπως, διὰ τῆς ἀποκρύψεως, βασανίζῃ ἀκολούθως τὸ θῆμά τῆς. Διατί μὲ βλέπετε ἐκπληκτός ! Ἐὰν ἡ ἐκπληξίς σας ἀποβλέπη εἰς τὰς ἰδέας ἃς διετύπωσα, λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰς εἰδικὰς τινὰς στιγμὰς ἀνεξήγητοι ἐμπνεύσεις ἐπιφοιτῶσιν εἰς τὸν κοινότερον, καὶ εἰς τὸν πεζότερον νοῦν. Τὸ ἐπ' ἐμοί, διατελῶ ὑπὸ τὸ κράτος εὐεξηγήτου γοητείας καὶ ἐμπνεύσεως, ἧς τὴν θαψιλῆ πηγὴν ἐλπίζω ὅτι δὲν θὰ παραγνώρισῃ ἡ μετριοφροσύνη σας. Ἐὰν ὁμως ἀπορῆτε πῶς Ὁθωμανὸς ἐγώ, λαλῶ τὴν γλῶσσάν σας, μάθετε, ἀλλὰ μόνον σεῖς, ὅτι ὁ πατήρ μου Ἰμβραὶμ μὲ ἀνέθρεψε διὰ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείσεως, καὶ, τὸ παραδοξότερον, μ' ἐδίδαξεν αὐτός. Μοὶ παρήγγειλε ρητῶς νὰ τηρήσω ἀπόρρητον τὸ μυστικὸν τοῦτο, καὶ τὸ ἔπραξα μέχρι τοῦδε. Ἐὰν τὸ πρῶτον ἤδη παραβαίνω τὴν ἐντολήν του, ἐλπίζω ὅτι θὰ μὲ συγχωρήσῃ ὁ Ἰμβραὶμ, καὶ θὰ μὲ δικαιολογήσῃ. . . .» εἶπε μὲ τόνον φωνῆς χαρακτηριστικόν, καὶ ἀτενίζων ἐκφραστικῶς τὴν κόρην. «Τὴν νύκτα, ὅτε πάντες οἱ οἰκέται ἀπεσύροντο, μ' ἐκάλει ὁ πατήρ μου, ἔφηθον μόλις, καὶ σύρων με εἰς τὸν βαθύτερον τῆς οἰκίας μας μυχόν, μὲ ἐδίδασκεν ἐκεῖ τὴν γλῶσσάν σας, τὴν ἀθάνατον, τὴν ἱεράν γλῶσσαν τῶν Ἑλλήνων, ὡς ἔλεγεν. Ἐνίοτε προσήλου βαθέως ἐταστικά τὰ βλέμματά του πρὸς ἐμέ. Ἐφαίνετο πιεζόμενος ὑπὸ ἐπιβάλλου δεινοῦ, καὶ ἐνόμιζέ τις ὅτι ἤθελε ν' ἀνακουφίσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ δι' ἀποκαλύψεως μυστηρίου, βαθέως τεθαμμένου ἐν τῇ καρδίᾳ του. Παιδί μου, παιδί μου Ραγήπ, ἔλεγε, καὶ εἰς τὸ ὄνομα τοῦτο ἀνεστέλλετο ἡ δισταζούσα γλῶσσά του. Ἐνόμιζον ὅτι ἀκουσίως ὄλωσ καὶ ἀλγῶν μὲ ἀπε-

κάλει Ραγήπ. Δάκρυα ανέβλυζον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του, ὅταν διατρέχων τὰ συγγράμματα τῶν σοφῶν σας, ὅπου ἐξυμνεῖται τὸ καθήκον πρὸς τὴν πατρίδα, καὶ ἐπιβάλλεται, ὡς ἀπαράβατος ὑποχρέωσις, ὁ ὑπὲρ αὐτῆς θάνατος τοῦ πολίτου, μοὶ ἠρμήνευεν, ὡς προφήτης ἐμπεπνευσμένος τὰς θείας ἐκείνας σελίδας, καὶ μὲ ἐξώρχιζε νὰ ἐνθυμούμαι πάντοτε τὴν πατρίδα, καὶ εἰς πᾶσαν στιγμήν νὰ εἶμαι ἕτοιμος νὰ θυσιάσω τὰ πάντα, καὶ τὴν ζωὴν μου ὑπὲρ αὐτῆς. «Πατέρα, ποίαν πατρίδα ἐννοεῖς;» ἔλεγον αὐτῷ πατὴρ μας εἶπε ἡ Ἀσία. Ἐδῶ ἤλθομεν ὡς κατακτηταί! Πατέρα, ἐξηγήθητι· δὲν σὲ ἐννοῶ. Καὶ τότε ὡχρία ὁ Ἰμβραῖμ, τὸ στήθος του ἤσθμαινε βιαίως, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐγέμιζον ἀπὸ δάκρυα. Τὸν ἔπνιγον οἱ λυγμοὶ καὶ περιβάλλον διὰ τῶν χειρῶν του τὸν λαιμόν μου, μὲ ἐβίλει σπασμωδικῶς, καὶ ὀλολύζων μοὶ ἔλεγε: παιδί μου, Ραγήπ μου . . . ἦ! ὄχι αὐτὸ τὸ ὄνομα, ὄχι . . . Ραγήπ, δὲν γνωρίζεις . . . θὰ σοῦ εἶπω ἄλλοτε. Τρομερὰ ὑπῆρξεν ἡ μοῖρά μας, καὶ φρικτὴ ἡ ἀνάγκη, ὑφ' ἣν ἠναγκάσθημεν νὰ κύψωμεν. . . Καὶ ὑψῶν τοὺς ὀφθαλμούς του πρὸς τὸν οὐρανὸν ὁ Ἰμβραῖμ ἐψιθύριζε παρακλητικῶς λέξεις τινάς . . . Ἐγὼ ἐφοδύμην. Θεέ μου, Θεέ μου, ἔλεγε στενάζων πάντοτε ὁ Ἰμβραῖμ· συγχώρησον . . . Γνωρίζεις Σὺ τὰς δυστυχίας μας . . .

*

Ἐκπλήξεως αἰσθημα κατεῖχε τὴν Μαρίαν. Τὸ πρῶτον τότε προσεῖδεν ἀτενῶς τὸν Ραγήπ, πειρωμένη νὰ μαντεύσῃ τί ἐκρύπτετο ὑπὸ τοὺς παραδόξους αὐτοῦ λόγους, καὶ τίνας μυστηρίου ἐκούσιος ἢ ἀκούσιος θεματοφύλαξ ἦτο ὁ Ραγήπ καὶ ὁ πατὴρ του. Ἄλλ' εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του οὐδὲν εἶδεν, ἐκτὸς τῆς ἀθωότητος, καὶ τοῦ φλέγοντος πάθους, οὗτινος αὐτὴ ἦτο ἡ αἰτία. «Ἡ ἐμπιστοσύνη, ἣν μοὶ δεικνύετε» εἶπεν εἰς τὸν Ραγήπ, «κατανύσσει τὴν καρδίαν μου. Γνωρίζω ποῖα καθήκοντα ἐπιβάλλει πᾶσα ἔντιμος ἐκμυστήρευσις, καὶ

τῶν καθηκόντων τούτων, πιστεύσατε, ὅτι οὐδέποτε θά καταστῶ παραβάτης». Βαθμιαία συγκίνησις ἤλισκεν ὑποῦλως καὶ ἀφανῶς τὴν Μαρίαν. Ἐπάσχε σφοδρῶς, καὶ ἠσθάνετο φόβους ἀπροσδιορίστους, ὡς πρὸς τὸ τέρμα τῆς ἐπικινδύνου αὐτῶν διαλέξεως. Ἐπόθει, ἀλλ' ἔτρεμε ταύτοχρόνως τὴν τρυφερὰν διάχυσιν τοῦ Ραγήπ. Ἡ καρδιά τῆς ἀκαταμαχήτως ἐφέρετο πρὸς αὐτόν, καὶ ἂν ὁ Ραγήπ ἦτο χριστιανός, ἡ τύχη τῆς Μαρίας πιθανώτατα θὰ ἦτο ἤδη ἀποφασισμένη· ἀλλ' ἦτο Τοῦρκος, καὶ μεταξὺ τῶν δύο αἰσθημάτων τῆς κόρης, τὸ αἶσθημα τῆς θρησκείας, εἰς ἣν ἐνυπήρχε καὶ ἡ Πατρίς, ὑπερίσχυσε σταθερῶς ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς Ἑλληνίδος. Ἐπόνεσε πολὺ, ἀλλ' ὑπερήφανος ἐσιώπησε, καὶ μετὰ ψυχικοῦ σθένους ἀσυνήθους συνεκράτησε καὶ ἐδάμασε τῆς καρδίας τῆς τὰς ἡδονικὰς λιποθυμίας, τοῦ νοῦ τῆς τὰς ἀρχομένας ἐκτροπὰς. Ἡ ἰδέα τῆς θρησκείας καὶ τοῦ ἐθνισμοῦ τῆς, ἡ ἀνάμνησις τῶν βασανιστηρίων καὶ τῆς δουλείας, ὑφ' ἣν ἔκυπτον οἱ δὲ μὀθηρηκοὶ τῆς, ἠγέρθη πρὸ αὐτῆς φραγμὸς ἄδατος, ἀσπίς ἀδιαπέραστος σκέπουσα τὴν Ἑλληνίδα καὶ χριστιανὴν. Εἶχεν ἐντούτοις ἀνάγκην νὰ δώσῃ διέξοδον εἰς τὴν πλημμύραν τῶν αἰσθημάτων τῆς. Ἠρπάσε τοὺς λόγους τοῦ Ραγήπ, καὶ θέλουσα νὰ ἀποκλείσῃ διὰ λέξιν κινδυνωδεστέραν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν, ἐπανῆλθεν εἰς αὐτούς, ἀφοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ παρακωλύσῃ τὴν συνομιλίαν. «Εἶσθε ἀρκετὰ δίκαιοι», εἶπεν εἰς τὸν Ραγήπ, «ὥστε ν' ἀναγνωρίσητε, ὅτι ἡ δεσποτεία σας κατέστη ἀφόρητος διὰ τὴν Κρήτην, ὅπως καὶ διὰ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα, ἥς τὰ πολυῦμνητα καὶ ἡρωσόκα ὄρη πειρᾶμαι ἐκάστην πρῶϊαν νὰ ἴδω διὰ τῆς διαφανοῦς ἀτμοσφαίρας, ἐκεῖθεν τοῦ Πόντου, ὅστις μᾶς χωρίζει ἀπὸ τὴν προσφιλεστάτην Ἑλλάδα μας. Βλέπετε, εἰς ποίας φρικτὰς βιαιότητας ἐκτρέπονται οἱ δὲ μὀθηρηκοὶ σας. Ἠκούσατε προχθὲς τοὺς δολογμοὺς τῆς δυστυχοῦς ἐκεῖνης χριστιανῆς ἥς τὸν μόνον υἱὸν συνέλαβον οἱ Τοῦρκοι, καὶ ἀφοῦ τὸν ἔδεσαν εἰς τὸν κορμὸν δένδρου τινός, ἔξω τοῦ χωρίου, τὸν

ἐφόνευσαν διὰ νὰ δοκιμάσωσιν, ὡς εἶπον, τὴν εὐθυβολίαν τῶν ὄπλων των. Συντρίβοντες τὴν ζωὴν, σπαράσσωσι καὶ τὴν αἰδῶ αἱ ὁμόθρησκοί σας. Αἱ ἐπινοαὶ των εἶνε φρικταί, καὶ εἶδετε ὅτι σύζυγοι καὶ ἀδελφοὶ φονεύουσι τὰς συζύγους καὶ τὰς ἀδελφάς των, ὅπως τὰς σώσωσιν ἀπὸ τοῦ ὄνειδους. Ἀντὶ κυβερνήσεως, κρατεῖ παρ' ὑμῖν διεφθαρμένη ὀλιγαρχία, εἰς ἀθλίους δεσποτίσκους, πλειότερον ἔτι διεφθαρμένους, κατατεμνομένη. Ἀπὸ τῆς ὑστεραίας τῆς πτώσεως τοῦ ἔθνους μας, χρονολογεῖται ὁ ἐξανδραποδισμὸς καὶ τὸ μαρτύριον εἰς ὃ μᾶς ὑπεβάλετε. Νηχόμενος εἰς αἷμα χριστιανικόν, εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ τῶν Χριστιανῶν ὁ Ὄθωμανὸς πορθητῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐβεδήλωσε τὰς ἐκκλησίας μας, ἐμίανε τὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων μας, καὶ ἀφοῦ ἀπέσφαξεν ἄρτους ἡδύνατο ἐκ τῶν μαχητῶν μας, καὶ ἑκατοντάδας τῶν κόπλων γυναικοπαίδων τῶν Χριστιανῶν, ἐληήσατο τὴν πόλιν καὶ ἔρμαιον παρέδωκεν εἶτα εἰς τὴν ἀκολασίαν, τὴν κλοπὴν καὶ τὸ πῦρ. Ἡ ἀγγόνη καὶ τὸ ἔλεος ὑπῆρξεν ἔκτοτε ὁ νόμος, ἡ λογικὴ καὶ τὸ δίκαιον τοῦ Ὄθωμανοῦ, καὶ ἡ ἰδιότροπος καὶ αὐθαίρετος αὐτοῦ θέλησις, ἡ νομολογία ὑφ' ἣν ὑπήγαγε τὰ πάντα. Μᾶς ἐδασάνισε, μᾶς ἐστρέβλωσε, μᾶς ἐκηλίδωσε, μᾶς ἀπηγχόνισε, καὶ ἀσπλαγχνός ἐν παντί, δὲν ἔσπερε τοῦλάχιστον νὰ μᾶς φονεύῃ πρὶν ἢ μᾶς καταισχύνη. Βοᾷ τὸ αἷμα τῶν θυμάτων! Ἐν μόνον, τὸ ὑστατον, ἀλλὰ καὶ τὸ μᾶλλον παρήγορον τῶν ἀγαθῶν εἶχεν ἀπομείνει εἰς ἡμᾶς, ἡ θρησκεία μας! Καὶ κατ' αὐτῆς ὁμοῦ ἀκάθαρτος ἐπῆλθεν ὁ κατακτητῆς. Ἀπηγόρευσε τῶν ἱεροτελεστιῶν ἡμῶν τὴν ἀθόρυδον ἐπιτελεσιν, καὶ ἐκάμφθη μόνον ἀφοῦ κατηνάγκασεν ἡμᾶς εἰς ὑβριστικὴν πληρωμὴν ἐπὶ τούτῳ προσβάτων φόρων καὶ χρημάτων. Εἰς ἐξωμασίας ἐξεδίασε τοὺς ἀδελφούς μας, καὶ χωρὶς νὰ φονεύῃ σωματικῶς τὸ τεκνον τῆς χριστιανῆς οἰκογενείας, ἐφόνευσεν ὁμοῦ αὐτό, φρικωδέστερον, καὶ κατεδίκαζεν εἰς ἀπόγνωσιν καὶ αἰσχύνην τὴν ὄρφανὴν μητέρα, ἀπὸ τὸν κόλπον τῆς ὁποίας ἀ-

πέσασε τὸ τέκνον της. Παθαίνομαι εἰς τὴν ἀφήγησιν, καὶ πάσχουσα δεινῶς εἰς τὴν ἀνάμνησιν τῶν δυστυχημάτων μας, αἰσθάνομαι ὅτι δὲν δύναμαι νὰ ἐξακολουθήσω. Ἄλλ' οὔτε ἀγνοεῖτε ἴσως τὰς τραγικὰς τοῦ Γένους μας περιπετείας, καὶ τὰς συμφορὰς αἷς, ἐν γέλωτι εἰρωνικῶ, ἐξηκοντίσατε καθ' ἡμῶν ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς δυνάμεως, ὁπόθεν ἀκωλύτως καὶ ἀνευθύτως ὠργιάζετε. Ἀνίκανοι νὰ ἐνοήσητε τὸ κάλλος τῆς θρησκείας μας, ἐμιάνετε Αὐτήν, καὶ ἐστρεβλοῦτε καὶ διεμελίζετε τοὺς μαρτυρικοὺς ὁπαδοὺς της».

*

Εἰς ἕκστασιν ἀνεκφραστον, μὲ τὴν καρδίαν ἐτοιμὴν νὰ διαρραγῇ ἀπὸ πληθῶραν ἔρωτος, εἰς στάσιν ἀγωνιώδους προσδοκίας ἔμενον ἀναυδος ὁ Ραγήπ, ἀκούων τῶν λόγων τῆς ὠραίας παρθένου. Ἠθέλησε νὰ πέσῃ πρὸ τῶν ποδῶν της, νὰ ψαύσῃ ἄκραν τινὰ τῆς ἐσθῆτός της, νὰ ἐγγίσῃ διὰ τῶν τρεμόντων χειλέων του τοὺς δακτύλους τῆς μικρᾶς χειρὸς τῆς Μαρίας, νὰ τὴν ἱκετεύσῃ νὰ μὴ ἀφανισθῇ ὡς ἴνδαλμα αἰθέριον, ἀπὸ τοὺς γοητευθέντας ὀφθαλμοὺς του. Ὀπτασίαν μᾶλλον ἢ ὑπαρξίν πραγματικὴν, γήινον περιβεβλημένην σῶμα, ὑπελάμβανε τὴν ὥραν ἐκείνην τὴν σεμνὴν καὶ φιλοπάτριδα κόρην. — «Λάλει πρὸς Θεοῦ» τῇ εἶπεν. «Ἀπὸ τὰ χεῖλη σου ἐκπορεύεται τὸ φῶς, καὶ ἀπὸ τοῦ στόματός σου ἡ μέθη ἀναβλύζει, ἡ γοητεία, ἡ ζωή. Ἐὰν παύσῃς νὰ μοι ὁμιλήῃς, ἡ ἀπόγνωσις θὰ συντρίψῃ τὸν Ραγήπ, καὶ ἡ νύξ θὰ ἐνοσχέψῃ ἄλυτος, ἐὰν ἡ φωνὴ σου δὲν κατακλήσῃ πλέον τὰ ὦτα καὶ τοὺς μυχοὺς τῆς καρδίας, ὅπου τοσαύτον ἐσκόρπισες ὑψηλόφρονα ἐνθουσιασμόν, ἀλλ' ὅπου ὅμως ἀνοιχτήριμων καὶ ποθητῇ μυκᾶται ἀχαλίνωτος αἰσθήματος καταίγισ. Οἱ περὶ τῆς θρησκείας τῶν πατέρων σου λόγοι», ἐξηκολούθησεν ὁ Ραγήπ, σφοδρῶς συγκεκινημένος, «εἰσδύουσι βαθύτατα εἰς τὴν ψυχὴν μου, καὶ ὡς δρόσος οὐρανία ἀνακουφίζουσι τὴν φλόγα ἧτις καίει τὸ στήθος μου. Λάλησόν μοι ἀκόμη περὶ τοῦ Θεοῦ τῶν

Χριστιανῶν, ὃν λατρεύεις. Δὲν εἰξεύρω διατί τὸν ἀγαπῶ. Ἡ φωνή σου, προσφιλέης εἰς τὰ ὠτά μου, ἀποβαίνει ἔτι προσφιλεστέρα, ἀρθροῦσα τὰς φράσεις καὶ τοὺς λόγους, οὓς ἤκουσα πρὸ μικροῦ. Ἄγνωστοι συγκινήσεις καταλαμβάνουσι τὴν ψυχὴν μου, καὶ κατανῶ ἀφυπνιζόμενας ἐν ἐμοὶ ἀορίστους ἀναμνήσεις, ὧν αἰσθάνομαι ὅλον τὸ θεῖον καὶ προσφιλές γόητρον, χωρὶς νὰ δύναμαι νὰ διῶ καὶ τὴν ἀρχὴν. Νομίζω ὅτι ἐγείρομαι ἀπὸ βαθὺν ἥσυχον ὕπνον ὅτι ὄνειρα μυστηριώδη μ' ἐπεσκέφθησαν κοιμώμενον ὅτι εἶδον περικαλλεῖς νεανίσκους πτερωτούς, διερχομένους θλιθερῶς πρὸ ἐμοῦ, καὶ τείνοντάς μοι τὰς χεῖρας, καὶ προσφωνούντάς με περιλύπως, ὡς φιλιτατον γνῶριμον ἄλλοτε, ἀλλ' ὃν ἤδη δυσχερῶς ἠδύναντο ἢ δὲν ἠθελον ν' ἀναγνωρίσωσι. Νὰ ἤκουσα ἄρά γέ ποτε τὴν γλῶσσαν ἢν ἤδη μοὶ λαλεῖς; Ἐὰν ὄχι, ποῦ νὰ ἀποδώσω τότε τὰς ὀρμητικὰς, τὰς μελαγχολικὰς αὐτὰς συγκινήσεις αἵτινες πλημμυροῦσι τὴν καρδίαν μου, καὶ παρηγοροῦσαι, μεταρσιοῦσιν εἰς ἄλλους κόσμους τὴν τεταραγμένην ψυχὴν μου; Ἐὰν ναί, ποῦ τότε, πότε, παρὰ τίνος ἐνωτίσθην τοιούτων ἀνακουφιστικῶν λόγων, καὶ διατί, συγκεχυμένη ἡ μνήμη μου, ἐπιστρέφουσα ἄχρι τοῦ βρεφικοῦ λίκνου, ἐρευνῶσα τὰ πρῶτα τοῦ βίου μου ἔτη, ὅτε μόλις ἐψέλλιζον, καὶ τὰ ἀσταθῆ γόνατά μου ἠδυνάτου νὰ μὲ κρατήσωσι, παιδίον μικρὸν μόλις, διατί νὰ μὴ δύναται νὰ καθορίσῃ ἐποχὴν τινα εἰς τὴν αὐγὴν τῆς ζωῆς μου ὑποφαινομένην, ἢν ἀσαφέστατα καὶ ἀμυδρῶς μόλις ἀναπολῶ, ἀλλ' ἢς σφοδροτάτην καὶ πλειότερον ἀγαπητὴν ἤγειρε τὴν μνήμην ὁ ἁρμονικὸς καὶ προσφιλέστατος λόγος σου; Νομίζω ὅτι ἀνακαλύπτω ταυτότητα τινα τῶν χριστιανικῶν φράσεων, ἃς ἄρτι διετύπωσαν τὰ εὐγλωττα χεῖλη σου, πρὸς τοὺς λόγους καὶ τὰς παραινέσεις, ἃς, μὲ τὴν θωπευτικὴν φωνὴν τῆς, μοὶ ἀπηύθυνεν ἡ μήτηρ μου, ὅτε, ἔλκουσά με μετὰ κόπου ἀπὸ τῆς χειρός, μὲ περιῆγεν εἰς τὰ πέριξ τοῦ Ἀλικιανοῦ ὑψώματα, καὶ κλαίουσα μοὶ ἐδείκνυε τοὺς

Χριστιανούς διωχομένους ἀπηνῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων. Μοί ἔλεγε νὰ τοὺς ἀγαπῶ, διότι πάντες οἱ ἄνθρωποι εἶνε ἀδελφοί μας, καὶ λαμβάνουσά με εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς, καὶ τρέχουσα, ἔφθανεν εἰς τὸ βάθος πυκνοῦ δάσους, καὶ ἐκεῖ, ἐνώπιον εἰκονίσματος, ὅπερ οἱ Χριστιανοὶ εἶχον ἀποθέσει μυστικῶς ἐντὸς τοῦ κοίλου πέτρας, ἐρρίπτετο γονυπετῆς καὶ ἔκλαιε, ἔκλαιε πολὺ ἢ μήτηρ μου. Ἡ ἀγλὺς τῶν ἀσαφῶν ἀναμνήσεών μου διαλύεται βραδέως, καὶ ἤδη ἐνθυμοῦμαι ἀκριδῶς τὴν μητέρα μου, ὅτι παρετήρει μετὰ φόβου περίε τῆς, καὶ πειθομένη ὅτι οὐδεὶς τὴν κατώπτει ἐποίει διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς τῆς σημεῖά τινα ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ τοῦ στήθους τῆς, ἠσπάζετο τὸ εἰκόνημα ἐκεῖνο, ἐλάμβανεν ἔπειτα τὴν μικρὰν χεῖρά μου, καὶ φέρουσα αὐτὴν ἐπὶ τοῦ προσώπου μου ἐξετέλει, διὰ τῆς χειρὸς μου, τὰ αὐτὰ ὅπως καὶ ἐκείνη σημεῖα, καὶ ἀνεγείρουσά με ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ κλαίουσα πάντοτε μοὶ ἔλεγε : « φίλησε καὶ σὺ παιδί μου τὸ εἰκόνημα », καὶ ἐνθυμοῦμαι καλῶς ὅτι ἡ μητέρα μου δὲν μὲ ὠνόμαζε Ραγήπ, ἀλλὰ μὲ ἔκραζε μὲ ἄλλο ὄνομα, ὅπερ ἐλησμόνησα ἤδη, καὶ ματαίως ἀγωνίζομαι νὰ ἐνθυμηθῶ . . . »

★

Ἄμφοτέρων αἱ συγκινήσεις εἶχον κορυφωθῆ. Κατὰ τὸ βραχὺ διάστημα, καθ' ὃ ἡ Μαρία καὶ ὁ Ραγήπ ἐπλανῶντο ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, εἰς τὸ ἄλσος τοῦ Πλατανιά, ἡ οἰκειότης των ἐχώρησεν εἰς μεῖζονα ἐπίτασιν, ἢ ἔαν ἔτη ὀλόκληρα ἐγνωρίζοντο, καὶ διετήρουν τὰς ψυχὰς καὶ τυπικὰς σχέσεις τῆς κοινωνίας. Μικρὸν κατὰ μικρὸν ἠραιούτο ἡ ἀρχικὴ καὶ τῶν δύο δειλία. Ἡ ἐκδηλωθεῖσα ἐμπιστοσύνη διεσκέδασε τὴν φορτικὴν ἐκείνην ἐφεκτικότητα, τὴν οὖσαν παρακολούθημα τῆς πρώτης τῶν δύο φύλων γνωριμίας, ἰδίως μεταξὺ ὑπάρξεων νεαρῶν. Ἐλευθεριώτερος ἦδη ὁ Ραγήπ, βαθὺ καὶ εἰλικρινές ἐπιδεικνύων καὶ αἰσθανόμενος σέβας πρὸς τὴν κόρην, παρεδίθετο εἰς ὅλα

τὰ φαιδρὰ ἐρώσης νεότητος ἔνειρα, ἀκρωόμενος τὴν ἀρμονικὴν τῆς ἀγαπητῆς παρθένου φωνήν, καὶ αἰσθανόμενος τὴν τυχαίαν πρόσφασιν τῆς χειρὸς τῆς, καὶ τὴν ἐκλυτικὴν, τὴν γόησαν ἐκείνην εὐτυχίαν, ἣν σκορπίζει πέριξ ἡμῶν τοῦ ἀγαπωμένου προσώπου ἢ ὑπαρξίς καὶ ἢ μετ' αὐτοῦ ἀκώλυτος καὶ ἀσχολλίαστος διατριβή. Τῆς νυκτὸς ἢ ὥρα εἶχεν ἤδη ἀρκετὰ προχωρήσει. Ἡ στιγμή τῆς ἀναχωρήσεως ἐπέστη, καὶ τὴν νυκτερινὴν σιωπὴν διακόπτοντες διὰ τῶν φαιδρῶν φωνῶν των, ἐπανέκαμπτον εἰ ὄμιλοι εἰς τὸν παρόχθιον οἰκίσκον, ὁπόθεν ἐμελλον νὰ ἐπανακάμψωσιν εἰς τὸ Ἀλικιανόν. Ἀπωτέρω, ἀκολουθοῦντες τὰ κατερχόμενα ζεύγη ἀλλὰ πάντοτε ἀνυπόπτως κευχρισμένοι ἀπὸ τῶν λοιπῶν, ἠκολούθουν τῇ Μαρίᾳ καὶ ὁ Ραγήπ. Ὅτε πλησίον τῆς, ἄλλοτε σκοπίμως βραδύων τὸ βῆμα, ὅπως βλέπη καὶ θαυμάζη τὸ ὑπερήφανον βᾶδισμά τῆς, καὶ τὴν πλήρη μελαγχολικῆς χάριτος στάσιν τῆς, ἄλλοτε προπορευόμενος ὅπως διανοίγη τὴν ἀτραπὸν ἀπὸ τῶν μυστιῶν καὶ τῶν ροδοδαφνῶν, αἴτινες, παίξουσαι οἰονεῖ, συνεκλέκοντο περὶ τοὺς πόδας καὶ τὴν ἐσθῆτά τῆς, ὁ Ραγήπ ἀνεύρισκε πάντοτε τὸν καιρὸν, μετὰ τῆς θαυμαστῆς ἐκείνης ὀξυδερκείας ἀγαπῶντος ἀνδρός, ν' ἀπευθύνῃ ἐκφραστικὸς πρὸς τὴν Μαρίαν λόγους, καὶ νὰ περιβάλῃ τοὺς λόγους τοῦ ἐκείνου διὰ τῶν παθητικωτέρων ἀλλὰ καὶ τῶν σεμνοτέρων ὑπαινιγμῶν. Βραδύ ἄλλ' ἀσφαλὲς τὸ δηλητήριον τοῦ ἔρωτος, εἴαν εἶνε τοιοῦτον, εἰσεχώρει εἰς τὴν παρθενικὴν τῆς Μαρίας καρδίαν. Τὸ ἦσθάνετο ἔρπον ὀριοειδῶς εἰς τὰς ἀγνάς φλέβας τῆς, καὶ κατενόει ὅτι διὰ νὰ ἀποσοθήσῃ τὸν γλυκὺν ἐκείνον κίνδυνον ἔπρεπε νὰ ἐκκενιώσῃ μετὰ τοῦ δηλητηρίου καὶ τὸ αἷμα τῶν ἀρτηριῶν τῆς. Τὸ βῆμά τῆς ἀπέδη βραδύτερον καὶ ἀπαντῶσα εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ραγήπ, ἐλάλει διὰ φωνῆς προδιδοῦσης ἰσχυρὰν ταραχὴν. Τὸ ἐνόησεν ὁ Ραγήπ. Μετ' ἤθους ἀνδρός ἐλευθερίως ἀλλὰ καὶ κοσμίως ἀνατραφέντος, μετὰ τὴν γνησίαν ἐκείνην ἀφέλειαν, τὴν παρέχουσαν ἀπέριττον χροιάν φυσικότη-

τος εἰς τὰς πράξεις ἡμῶν, ἐστήριξεν ἀβιάτως τὸ σῶμα της, ὑποβαστάζων αὐτὴν διὰ τοῦ βραχίονος. Καὶ τῇ ἐλάλει πάντοτε θερμῶς, καὶ πάντοτε εἰς τὸν μυχθὸν τῆς καρδίας της κόρης ἐρριζοβόλει βαθύτερον τοῦ ἔρωτος τὸ ἡδύπικρον δένδρον. «Θὰ σὰς παρεκάλουν» τῇ ἔλεγε, «νὰ μὴ μοὶ ἀπαγορεύσητε νὰ ἐνθυμοῦμαι ἐσσεὶ τὴν νύκτα ταύτην, καὶ τὸν βραχὺν δρόμον, ὃν ὁμοῦ διηνούσαμεν. Ἀλλὰ δὲν τὸ πράττω, διότι φοβοῦμαι μήπως μοὶ ἀρνηθῆτε τὴν χάριν ταύτην, καὶ αἰσθάνομαι ὅτι, ὅσον ἀφορᾷ τοῦτο, δὲν θὰ εἶχον τὴν δύναμιν νὰ σὰς ὑπακούσω! ὦ! πόσον σὰς εἶμαι εὐγνωμῶν! Δι' ὑμῶν ἐνετρέψα εἰς ὑπερτάτην ἀπολαυσιν ἠθικὴν. Ἐπέστρεψα εἰς τοὺς ἀθῶους παιδικούς χρόνους, κατενύγην εἰς τὴν συγκινητικὴν ἀνάμνησιν των καὶ ἀνεπόλησα σκηνάς, ὧν τὸ θελκτικὸν μυστήριον ἀνεξερεῦνητον πάντοτε δι' ἐμέ, ἀγρυπνεῖ εὐχ ἦττον ἀκοίμητον εἰς τὸ βάθος της καρδίας μου. Δι' ὑμῶν, καὶ οἶοναί ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν σας, ἀφῆκα τὸν κόσμον ἐπλανήθην εἰς σφαίρας ἄλλας εὐτυχεστέρας, μεταρσιούμενος ἐγγύς σας, καὶ τὸ πρῶτον τὴν νύκτα ταύτην δὲν ἐθλίβην παλινοστήσας εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, τὸν πλήρη πικρίας καὶ ὀδύνης, ἀφοῦ, ἐπανερχόμενος, ἐμελλον νὰ σὰς ἴδω πλησίον μου. Τοσοῦτον βαθύ, τοσοῦτον κραταῖον ἀκμάζει τὸ θέλημα τῶν ἰδεῶν, τῆς παρουσίας, καὶ τῆς φωνῆς σας, ὥστε καὶ κατερχόμενός τις ἀπὸ τοῦ ὕψους, ὅπου στιγματικῶς ἐπλανήθη, νὰ μὴ πάσχη ἀφοῦ ἔπεσε παρὰ τοὺς πόδας σας, καὶ πρῶτον γήινον ἀντικείμενον ἐθειώρησεν ὑμᾶς, καὶ πρῶτην μουσικὴν ἤκουσε τὴν φωνὴν σας, καὶ ἀκτῖνα πρῶτην φωτεινὴν εἶδεν ἀνατέλλουσαν εἰς τοῦ βλέμματός σας τὴν ρέμβην, καὶ μεσουραχνίζουσαν εἶτα, εἰς τοῦ χεῖλους σας τὸ γλυκὺ καὶ συμπαθέστατον μειδίαμα. Νομίζει τις, ὅτι δὲν κατέπεσεν, οὔτε βαδίζει, πράγματι εἰς τὴν γῆν' καὶ αἰσθανόμενος ἑαυτὸν ἐγγύς σας παραδίδεται εἰς θέλουσαν φρεναπάτην καὶ νομίζει ὅτι φέρεται εἰσέτι εἰς τοὺς ὠραίους ἐκείνους κόσμους, τοὺς πλέοντας ἐντὸς κυ-

μάτων φωτεινῶν καὶ νεφελῶν χρυσῶν, τοὺς κόσμους ἐκείνους, οὓς ποθεῖ ἡ ἀπληστος ψυχὴ μου, καὶ ὅπου ὁ πόνος καὶ ἡ συμφορὰ δὲν εἶνε ὁ ἀσφαλὴς κληρὸς τῶν εὐτυχῶν ἐκείνων οἵτινες, κεχωρισμένοι ἀπὸ τῶν ἀγρίων παθῶν, καὶ πάσης ἀγευστοὶ μνησικακίας καὶ φανατισμοῦ, ζῶσιν εὐδαίμονες καὶ γαλήνιοι ἐκεῖ . . .»

Ἐφθασαν εἰς τὸν οἰκίσκον ἅπαντες. Οἱ ἵπποι ἀνέμενον ἑτοιμοὶ καὶ μετὰ μικρὸν ἡ ἔφιππος συνοδία ἀνήρχετο πρὸς τὸ Ἀλικιανόν. Ὁ ποδοβολητὸς ἀφύπνησε τὸ χωρίον. Αἱ χριστιαναὶ μητέρες ἔθλιψαν περιφοδοὶ εἰς τὸν κόλπον αὐτῶν τὰ βρέφη, καὶ οἱ ἄνδρες ἔσπευσαν πρὸς τὰ ὑπὲρ τὴν κλίνην ἀνηρτημένα ὄπλα. Οἱ Τοῦρκοι ἐξέτεινον περιέργως τὴν κεφαλὴν ἐξωθεν τοῦ ἀνασυρθέντος δικτυωτοῦ, ἀλλὰ τοῦ Ραγῆπ ἡ ἐμφάνισις τοὺς καθησύχασε. Μετὰ βραχὺ ἐκοιμάτο ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια. Ἴσως ἡ λέξις δὲν εἶνε ἐντελῶς ἀκριβής. Ὁ Ραγῆπ δὲν ἐκοιμάτο βεβαίως, ἀλλ' οὔτε ἡ Μαρία. Ἀμφοτέρωι ἠρέσκοντο ἀνατρέχοντες εἰς τὸ παρελθόν. Καὶ ἡ νύξ ἐκείνη, καὶ ἡ διὰ τῶν θασῶν καὶ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Πλατανιά εὐτυχῆς ἐκδρομῆ των ἦτο πλέον παρελθὸν δι' αὐτούς, ἀλλὰ παρελθὸν πλήρες εὐδαιμονίας θυνάμενον νὰ ὀδηγήσῃ εἰς μέλλον . . . Ἐφριξάν ἀμφοτέρωι εἰς τὴν ἀνάμνησιν! Μέλλον δι' αὐτούς δὲν ὑπῆρχε, ἡ ἦτο πικρὸν. Πᾶσαι ὁμοῦ αἱ λεπτομέρειαι τῆς γνωριμίας των ἠρευνήθησαν μετὰ τῆς λεπτολόγου ἐκείνης ἐπιμελείας, εἰς ἣν ἀρέσκειται νὰ ἐνδιατρίβῃ ἡ ἀγαπῶσα καρδία, ὅταν πρόκειται ν' ἀναμνησθῇ τοῦ πρώτου εἶδε τὴν προσφιλεῖ ὑπαρξίν, τί εἶπον, ὑπὸ ποίους γλυκεῖς σπαραγμοὺς ἐκάμφθησαν καὶ ἐπέταξαν. Ἀὐτὸς διήλθε τὸ ὑπόλοιπον τῆς νυκτὸς ὁ Ραγῆπ, ἀλλ' ἄγρυπνος ἐπίσης προσεῖδε τὴν ἀνατελειασαν Ἠῶ καὶ ἡ Μαρία. Δύναται τις νὰ εὐτυχῇ ὅταν ἀλγῇ καὶ ἀλγῶν δύναται εὐδαίμων νὰ ρεμβάζῃ; Φαίνεται ὅτι καί, καθόσον, καίτοι ὀδυνηρῶς πονοῦντες ἀμφοτέρωι, δὲν ἐλέγοντο οὔτε ἐθεωροῦντο δυστυχεῖς. Τοῦ

ἔρωτος ἡ ἀπαλή χεῖρ, ἐνῶ βαθύτερον ἤνοιγε καὶ ἀνέ-
ξει τὰ τραύματά των, παραδόξως αὐτὴ τὰ ἐπραῦνε
πάλιν, καὶ ἐνῶ πονοῦντες ἤθελον νὰ καταρασθῶσι
τὴν κακοποιὸν χεῖρα, αἰσθανόμενοι μετὰ μικρὸν πραῦ-
νομένους τοὺς πόνους των, καὶ ἑαυτοὺς κοιμιζομένους
εἰς ὕπνους καὶ ὄνειρα εὐδαιμονίας, ἀντὶ νὰ τὴν κατα-
ρασθῶσι τὴν ἠυλόγουν. Εἰς τὸ ὄνομα τῆς Μαρίας
ὠρχίζετο ἤδη, καὶ ἐμέθυε παραληρῶν ἐξ ἔρωτος ὁ
Ραγήπ. Τὸν Ραγήπ εἶχεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς ἡ
Μαρία, καὶ μόνον ἐὰν τὴν ἀπέσπα τις ἀπὸ τοῦ στή-
θους τῆς ἠδύνατο νὰ τὸν ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῆς μνήμης
τῆς. Ὁ πικρὸς ἐν τούτοις στοχασμὸς ἐπήρχετο αἴ-
φνης συνταράσσωσιν ἀμφοτέρους, καὶ ἀνατρέπων αὐτῶν
τὸ ἡδονικὸν ὄνειρον. «Εἶνε χριστιανή», ἔλεγε στενά-
ζων ὁ Ραγήπ. «Εἶνε Τοῦρκος» περιαλγῶς ἐψιθύρι-
ζεν ἡ Μαρία. Καὶ προσπίπτουσα πρὸ τῆς εἰκόνης τῆς
Παναγίας ἐπανελάμβανεν ὅ,τι τοσάκις ἤδη κοιμωμένη
ὠνειρεύετο καὶ ἀγρυπνοῦσα ἔλεγεν ἀτενίζουσα τὸ πρό-
σωπον τῆς Θεομήτορος. «Τὸ θαῦμα, τὸ θαῦμά σου».
Καὶ ἠσθάνετο βαθεῖαν καὶ πραγματικὴν ἀνακούφισιν,
καὶ ἔλπιδι μυστικῇ καὶ ἀνεξήγητος παρεμβῆθι τὴν πά-
σχουσαν κόρην.

★

Ἰκαναὶ παρήλθον ἕκτοτε ἑβδομάδες. Ἐάν, διὰ τὸν
ἄλλον κόσμον, διήρχοντο ἐν τῇ ὁμοιομόρφῳ αὐτῶν
μονοτονίᾳ, δὲν συνέβαιεν οὕτω διὰ τὴν Μαρίαν καὶ
τὸν Ραγήπ. Ἡ ἀνάμνησις τῆς ἐσπέρας τοῦ Πλατα-
νιά ἐδέσποζε τῶν πνευμάτων αὐτῶν, καὶ τὸ ἐρωτικὸν
πῦρ, ὅπερ ὑπέβοσκε λάθρα εἰς τὰς καρδίας των, ἐφλέ-
χθη βιαιότερον, καὶ ἀχαλίνωτον ἤδη ἐνέμετο τὰς ψυ-
χάς των. Νύκτα τινὰ ἀσυνήθης κίνησις παρετηρήθη
εἰς τὸ Ἀλικιανόν. Ἴππεῖς διήλαυον τὴν πεδιάδα ἄλ-
λοι κατέφθανον ἀπὸ ρυτῆρος ἐκ Χανίων καὶ ἕτεροι
ἀνεχώρουν. Ταχεῖς πεζοδρόμοι ἐξαπεστέλλοντο ἐπει-
γόντως εἰς τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας τῆς νήσου, καθ' ἃ δὲ
ἀφηγεῖτο ἡ φήμη, μεγάλη ἀνησυχία καὶ ταραχὴ ἐκρά-

ται εἰς τοὺς ὀθωμανικοὺς κύκλους τῶν Χανίων. Ἐλάλουν περὶ ἐνόπλων σωμάτων χριστιανικῶν, ἄτινα, ὑπὸ σημαίαν κυανόλευκον σταυροφόρον, ἐφάνησαν ἀπειλητικὰ εἰς τὰ πέριξ τῶν πόλεων, καὶ ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων. Ἀκούραστος ἡ φήμη περιῆγεν ἀνὰ τὴν νῆσον εἰδήσεις σοβαράς. Οἱ Τούρκοι ὠπλίζοντο ἀλλ' ὠπλίζοντο ἐπίσης καὶ οἱ Χριστιανοί. Κοχλάζοντα ἐξερρηγνύοντο ἐκατέρωθεν τὰ θρησκευτικὰ καὶ φυλετικὰ μίση, καὶ καὶ ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν σφαγαὶ τῶν γυναικοπαίδων εἶχον ἐξάψει ἐπὶ μᾶλλον τοὺς Χριστιανοὺς καὶ κορυφώσαι τὴν ἀδιαλείπτως ζέουσαν μῆνιν, διὰ τοῦ ἄλγους τῆς ὀρφανίας, καὶ τῆς μανίας τῆς ἐκδικήσεως. Σεβάσμιοι κληρικοὶ ἔπεσον καθημαγμένοι ὑπὸ τὴν μάχαιραν τῶν Τούρκων. Προῦχοντες Χριστιανοὶ ἀπηγγονίσθησαν εἰς τὰς πόλεις, ἀφοῦ προηγουμένως ὑπέστησαν φρικτὰ βασανιστήρια εἰς τὰς φυλακάς. Φανατικὸς ὄχλος τουρκικὸς ἐξηγέρθη ἐν ταῖς πόλεσι, φονεύων Χριστιανοὺς, καὶ λεηλατῶν τὰς περιουσίας των. Αἱ γυναῖκες, ὅσαι δὲν ἔπιπτον ἐσφαγμέναι, ὑφίσταντο τὰς δεινότητας καὶ αἰσχίστας τῶν ὕδρεων. Ἦτο τότε Ἰούνιος τοῦ 1821. (α) Ἐλλάδουν περὶ μεγάλης συνωμοσίας σκοπούσης τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ. Ἡ Πελοπόννησος, ἔλεγον, ἐξηγέρθη. Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ λαοῦ ὁ Κλῆρος ἀνακηρύσσει πανταχοῦ τὴν ἀνάστασιν τῆς Πατρίδος, καὶ, ὡς ἔλεγον, μεγάλη τελετὴ πατριωτικὴ ἔλαβε χώραν τὴν 25ην Μαρτίου εἰς μονὴν τινα παρὰ τὰ Καλάβρυτα, ὅπου καὶ ἀνεπιφυλάκτως ἀνεπετάσθη ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἡ σημαία τῆς Ἐπαναστάσεως. Πελοπόννησος καὶ Στερεὰ ἐφλέγοντο ὑπὸ τοῦ

(*) Κατὰ χρονολογικὸν πίνακα ὃν ἔχω πρὸ ἐμοῦ, τὴν 17ην Ἰουνίου τοῦ 1821 ὑψίσθη ἡ σημαία τῆς Ἐπαναστάσεως ἐν Κρήτῃ, καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν οἱ Τούρκοι ἀπηγγόνισαν ἐν Χανίοις τοὺς ἐπισκόπους Κυδωνίας, Κισάμου κλπ. Τὴν ἐπαύριον ἔλαβε χώραν ἡ μάχη τῶν Κεραμειῶν, καθ' ἣν, νικηταὶ οἱ Χριστιανοί, κατεδίωξαν τοὺς Τούρκους ἄχρι τοῦ φρουρίου τῶν Χανίων.

πυρός. Ἀπὸ τὰ βάση καὶ τὰς ἀτραπούς τῶν βουνῶν ἀνεπήδων ἔνοπλα στήφη ἐνθουσιῶντα, ὑπὸ τὴν ὄδη- γίαν ἀτρομήτων ἀρχηγῶν ὀρμῶντα εἰς τὴν πάλην, καὶ νικῶντα ὑπὸ τὴν κραυγὴν τῆς Ἐλευθερίας καὶ τὴν εὐλογίαν τοῦ Σταυροῦ. Οἱ ἀρματωλοὶ κατῆλθον ἀπὸ τῶν ὀρέων τῶν. Οἱ ἀπόλεμοι ἀγρόται, ἀποθέντες τὸ πτύον ἤρπασαν τὰ πυροβόλα, αἱ γυναῖκες, πλήρεις ἐνθουσιασμοῦ, ἠκολούθουν εἰς τὰς μάχας τοὺς συζύ- γους τῶν, τὰ βρέφη φέρουσαι ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ ἄθροοι οἱ μοναχοί, ἀφέντες τὴν προσευχὴν αὐτῶν καὶ τὴν ἐργασίαν, ἐξῆλθον ἀπὸ τῶν μονῶν τῶν εὐλογοῦν- τες καὶ ἐνθαρρύνοντες τοὺς μαχητάς, καὶ θνήσκοντες, πρῶτοι αὐτοί, ἀληθεῖς στρατιῶται τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Θρησκείας. Οἱ Τούρκοι, περίφοβοι ἤδη, εἶχον κλεισθῆ εἰς τὰς πόλεις. Ἀπὸ τοῦ Αἵμου ἄχρι τοῦ Μαλέα δεινῶς ἐσαλεύετο ἡ γῆ ὑπὸ τὸ κήρυγμα τοῦ πολέμου. Τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα, κυανόλευκον σημαίαν ἀναπετάσαντα, ἀνήχθησαν εἰς ζτὰ πελάγη, τηλεδόλα φέροντα ἀντὶ φορτίων, καὶ ἀπὸ τῆς πρύμνης ἔλκοντα τὸν θαίμονα τοῦ ὀλέθρου καὶ τῆς ἐξοντώσεως, ὑπὸ τὸ σχῆμα πλοίων πυρπολικῶν. Οἱ πλοίαρχοι ἔγειναν ναύαρχοι, καὶ οἱ ναυτόπαιδες πλοίαρχοι. Ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τὸ πέλαγος ἀγρία ἐπέπνεεν ἡ μανία τῆς ἐκδική- σεως, τοῦ πολέμου καὶ τῆς σφαγῆς. Οἱ Ἕλληνες εἶ- χον ἐξεγερθῆ κατὰ τῶν Τούρκων, καὶ ἡ Ἑλλάς, τα- νύουσα τὴν σφενδόνην αὐτῆς, ἐφαίνετο τότε ὁ ἔνθους Δαυΐδ, ὁ πλήρης ποιήσεως καὶ ἀγίου ἐνθουσιασμοῦ, ἐρχόμενος νὰ πατάξῃ καὶ νὰ συντρίψῃ τὸν Γολιάθ.....

*

Παραπλήσια περιῆγεν ἀνὰ τὴν νῆσον ἡ φήμη. Ἐ- λάλουν καὶ περὶ συνεννοήσεως μυστικῆς μεταξὺ τῶν προϋχόντων Ἑλλήνων Κρητῶν, καὶ τῶν προϋχόντων τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς. Ἡδὴ τῆς Ἐ- παναστάσεως τὸ κήρυγμα διαπόντιον κατέφθασεν εἰς τὴν Κρήτην, καὶ μυριόστομον ἐβρόντησεν ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς Ἰδῆς καὶ τῶν Λευκῶν Ὀρέων. Μανιώδεις

οἱ Τούρκοι, ἤρξαντο σφάζοντες τὰ βρέφη καὶ τὰς γυναῖκας. Ἄλλ' ἐκάστη ρανὶς αἵματος, πίπτουσα εἰς τὴν γῆν, ἐγέννα καὶ ἓνα πολεμιστὴν, ὅστις ἀκάθεκτος ἔτρεχε νὰ πυκνώσῃ τὰς πολεμικὰς φάλαγγας τῶν ἐξεγερθέντων Κρητῶν. Ὁ μέγας σεισμὸς τῆς Ἐπαναστάσεως ἐκλόνιζε τὴν νῆσον καὶ ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου ἐξέπεμπον οἱ πολεμιστὰὶ τὸν ἀδελφικὸν χαιρετισμὸν εἰς τοὺς νικητὰς τῶν Λευκῶν Ὀρέων, καὶ οἱ ὕστατοι ρόγχοι τῶν σφαγέντων γυναικοπαίδων τοῦ Μωρέως καὶ τῆς Στερεᾶς, ἐκπνέοντες εἰς τὴν φλογιζομένην ἀπὸ τῆς πολεμικῆς πυρίτιδος ἀτμοσφαῖραν, ἠνοῦντο, ἐν κοινῷ ἀδελφικῷ δεσμῷ τοῦ μαρτυρίου καὶ τῆς Θρησκείας, μετὰ τῶν φωνῶν τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδίων τῶν Χριστιανῶν, ὧν τὸ αἷμα ἔρρεεν ἤδη εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Χανίων, τῆς Ρεθύμνης, τοῦ Ἡρακλείου καὶ τῶν ἄλλων Κρητικῶν πόλεων καὶ χωρίων.

★

Ἐμφόβως ἀγρυπνοῦσιν εἰς τὸ Ἀλικιανὸν Ἕλληνες καὶ Τούρκοι, ἐπιθεωροῦντες ἐν σπουδῇ τὰ ὄπλα αὐτῶν, καὶ ὀξύνοντες τὰ ξίφη. Ἡ κρίσις ἐδεινώθη καὶ εἰς μέγα συμβούλιον πολεμικὸν εἶχε καλέσει τὴν ἐπαύριον τοὺς μεγιστᾶνας Τούρκους, πολιτικούς καὶ στρατιωτικούς, ὁ πασσᾶς τῶν Χανίων. Ἐφικπος ταχυδρόμος ἐκόμισεν εἰς τὸν Ἰμβραῖμ τὸ μήνυμα νὰ φθάσῃ τὴν ἐπαύριον εἰς τὰ Χανία. Σοβαρὰ ἐλέγοντο τὰ μέτρα ἅτινα ἐμελέτα ἡ τοπικὴ ἀρχή. Ἡ γνώμη τῶν προϋχόντων Ὀθωμανῶν ἐθεωρεῖτο ἀναπόδραστος, καὶ πρὸς τοῦτο ὁ πασσᾶς ἐκάλει τὸν ἔμφρονα Ἰμβραῖμ εἰς τὸ μέγα τῆς ἐπαύριον συμβούλιον. Ἄλλ' ὁ Ἰμβραῖμ δὲν ἠδύνατο νὰ παραστῇ ἐκεῖ. Βιαία τῆς ψυχῆς συγκίνησις, μετὰ τὴν πρώτην εἴδησιν τῆς νίκης τῶν Χριστιανῶν ἐκδηλωθεῖσα, εἶχε ρίψει ἄφωνον αὐτόν, καὶ ἤδη βαρέως πάσχων ὁ προὔχων τοῦ Ἀλικιανοῦ, κατέκειτο ἐπὶ τῆς κλίνης του. Βαθεῖα εἶνε ἡ νύξ. Ἐντὸς τοῦ δώματος τοῦ ἀσθενοῦς οὐδεὶς, ἐκτὸς τοῦ υἱοῦ του Ραγήπ, εὐρίσκεται τὴν μεσονύκτιον ἐκεῖ-

νην ὄραν. Τὴν χρῆσιν τῆς φωνῆς ἐπανεῆκτεσε μικρὸν ὁ Ἴμβραΐμ, ἀλλ' ὁ κλονισμὸς τῆς συγκινήσεως ὑπεῖρε τόσον μέγας, ὥστε ὁ ἀσθενὴς διατελεῖ εἰς κίνδυνον. Σιωπηλῶς ἐμβλέπουν πρὸς ἀλλήλους ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱός. Εἰς τὸν Ραγήπ νεύει ἤδη ὁ Ἴμβραΐμ νὰ ἐπιθεωρήσῃ τὰ περίεξ τοῦ θαλάμου, καὶ ὅτε εἰσῆλθεν, ἐκ νέου διὰ νεύματος παρήγγειλε, νὰ κλείσῃ ἀσφαλῶς τὴν θύραν ἔσωθεν. Ὁ Ραγήπ ὑπήκουσε. Μυστηριῶδες αἰσθημα φόβου συνέγει τὴν καρδίαν τοῦ Ραγήπ.

★

Τὸ σκότος τοῦ θαλάμου αὐγάζει μόλις διπλῆ τοῦ λύχνου θρυαλλίς. Θόρυβος οὐδεὶς ἀκούεται ἐντὸς τοῦ οἴκου, καὶ ἡ σιωπὴ τοσοῦτο βαθεῖα ἐκτείνεται περίεξ, ὥστε εὐκρινῶς ἀκούει τις τὴν ἀναπνοὴν τοῦ πάσχοντος ἀνερχομένην ἀπὸ τοῦ ἀσθμαίνοντος στήθους του. Ὡρὰ μυστηριώδης, προάγγελος ἐκπλήξεων καὶ ἀπροσδοκῆτων, φαίνεται ἡ μεταμεσονύκτιος ἐκείνη στιγμή. Ἐμπληκτος, μὲ ὀφθαλμοὺς πλήρεις συγκινήσεως καὶ φιλοστοργίας, ἀτενίζει τὸν πατέρα του ὁ Ραγήπ, καὶ ἡ τὸ πρῶτον τότε ἐπιφοιτήσασα ἰδέα τοῦ θανάτου, καὶ ὁ φόβος τῆς ἀπώλειας τῆς προσφιλοῦς ἐκείνης καὶ πολιᾶς κεφαλῆς συγκλονίζει βιασώτερον τὸν υἱόν, καὶ ἀκράτητα ἀνάγει εἰς τοὺς πεφοβισμένους ὀφθαλμοὺς του θερμὰ καὶ ἄθρόα τὰ δάκρυα. — «Παῖδί μου, Ραγήπ», εἶπεν ὁ Ἴμβραΐμ, καὶ ἐνταῦθα συγκίνησις ἰσχυρὰ κατέσχε τὸν γέροντα. «Τέκνον μου, αἰσθάνομαι ὅτι τὸ τέρμα τοῦ βίου μου πλησιάζει. Βαρὺ μυστήριον πιέζει τὴν καρδίαν μου, ἀλλ' ἐπέστη ὁ εἰμαρμένος χρόνος ν' ἀνακουφίσω τὸ στήθος μου ἀπὸ παραδόσεως ἱεράς, ἣν καὶ ἐγώ, εἰς παρομοίαν στιγμήν ἔλαβον παρὰ τοῦ ἐτοιμοθανάτου πατρός μου». Ἐκπεπληγμένος ἐθεώρει τὸν γέροντα ὁ Ραγήπ. Τὸ ὑπὸ τῆς ἀγωνίας ὀγκούμενον στήθος του ἤσθμαινεν, οἱ ὀφθαλμοὶ του προσηλώθησαν ἀκίνητοι πρὸς τὸν γέροντα, ὅστις, ἀνακαθίσας μικρὸν, ἐστήριξε τὴν κεκμηκυῖαν κεφαλὴν εἰς τὴν χεῖρά του.

καὶ ἐπανελάβε μετὰ κόπου τὴν ὀμιλίαν. «Διήλθομεν καὶ διερχόμεθα χρόνους τρομερούς», εἶπεν ὁ γέρον. Ὁ οἰκτίρμων Θεὸς ἄς μᾶς στηρίξῃ εἰς τὰς φρικτὰς δοκιμασίας καὶ ἄς γείνη ἰλεως εἰς τὰς ἀδυναμίας καὶ τοὺς ἐλέγχους μας Οἱ χρόνοι οἵτινες διήλθον πρὸ ἡμῶν ἦσαν καιροὶ μαρτυρίου, σφαγῶν, ἀτιμίας. Αὐτοὶ οἵτινες διέρχονται σήμερον εἶνε χρόνοι σιωπηλῆς μετανάστεως, μακρᾶς καὶ πικρᾶς, καὶ ἰλασμοῦ, ἐάν εἶνε δυνατός, τοῦ παραπτώματος τῶν γονέων, ὅπερ βαρύνει καὶ ἐπὶ τῶν υἱῶν. Ραγήπ, παιδί μου, ἀκουσόν με προσεκτικῶς. Εἰς τὰς φλέβας σου δὲν ρεεῖ τουρκικὸν αἷμα. Εἶσαι Ἕλλην Χριστιανός, καὶ χριστιανικὸν βάπτισμα, καὶ μῦρον χριστιανικὸν ἔχρισε τὸ μετώπόν σου, καὶ τὸ εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Χριστοῦ βαπτισθὲν καὶ ἀνακαινισθὲν σώμά σου». Κατάπληκτος ἤκουεν ὁ Ραγήπ. Ἰδρῶς ἀπέσταζεν ἀπὸ τοῦ προσώπου του, καὶ τρόμος ἀκουσίος ἐκλόνηζε τὰ μέλη του. Αἰσθήματα ἀνέκφραστα ἐξωγραφήθησαν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του, καὶ ἀνακαλῶν ἀναμνήσεις προσφιλεῖς λησμονηθείσας, καὶ μοχθῶν νὰ εὐκρινήσῃ τὰς ἀσαφεῖς εἰκόνας τῆς βρεφικῆς καὶ παιδικῆς ἡλικίας του ἐπιθύρισε τῆς μητρὸς του τὸ φιλιτατον ὄνομα καὶ εἰς ἐπιβλητικὸν ὀρμέμφυτον ἐνδίδων ἔφερον ἐπὶ τοῦ μετώπου του τὴν δεξιάν, ποιῶν, ὡς χριστιανὸς ἤδη, τοῦ σταυροῦ τὸ ἀφθαρτον καὶ παρήγορον σημεῖον. Ἐξέτεινε τὴν τρέμουσαν χεῖρά του ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ τέκνου του τὴν κεφαλὴν, καὶ ἐλκύων τὸν Ραγήπ φιλοστόργως ἐγγύτερον πρὸς τὴν κλίνην του, «Γεώργιε» τῷ εἶπε, καὶ οἱ λυγμοὶ ἐπνιξάν τὴν φωνὴν του. «Γεώργιε, παιδί μου» ἐπανελάβε ὁ γέρον, «αἰσθάνομαι ὅτι ὀλίγοι ἔτι μοὶ μένουσι στιγμαί, καὶ πρέπει νὰ σπεύσω. Μετ' ὀλίγον δὲν θὰ εἶνε πλέον καιρὸς. Ἐκπνέοντες εἰς τὰς ἀρπάγας τῶν Τούρκων, ὀλολύζοντες ὑπὸ τὰ βασανιστήρια, κρεμάμενοι εἰς τὴν ἀγγόνην, στρεβλούμενοι μετὰ τὴν ἀτιμίαν, ἐξώμοσαν ἐξωμοσίαν τυπικὴν, τινὲς τῶν προγόνων μας, ἵνα σωθῶσιν ἀπὸ τοὺς διωγμοὺς τῶν Τούρκων, καὶ ἵνα δύνανται, Μωαμεθα-

νοί ἤδη, καὶ ἐμπνέοντες ἐμπιστοσύνην τινά, νὰ προστατεύωσι τελεσφόρως τοὺς ἀδελφούς των Χριστιανούς, μεθ' ὧν κοινήν εἶχον τὴν Πατρίδα, τὴν θρησκείαν, τὸ μαρτύριον, τὴν σφαγὴν, καὶ τὴν χρηστὴν ἐλπίδα, τὴν ἀγίαν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Γένους. Ἄλλ' ὑποβαλλόμενοι εἰς τὴν ἐξωτερικὴν λατρείαν τοῦ νέου δόγματος οἱ Μωαμεθανοὶ ἐκεῖνοι, ἔμενον καὶ ἦσαν Χριστιανοὶ ἐν τῷ κρυπτῷ. Χριστιανὸς ἱερεὺς ἐδάπτειζε, μετὰ τὰς Μωαμεθανικὰς διατυπώσεις, τὰ γεννώμενα τέκνα των, καὶ τὸ χρίσμα τοῦ ἡγιασμένου ἐλαίου ἐπιτιθέμενον σταυροειδῶς ἐπὶ τοῦ μετώπου των ἤγγιζε, μετὰ τοῦ βαπτίσματος, διὰ τῆς χειρὸς χριστιανοῦ Ἑλληνοῦ ἱερέως, τὸ φρικτὸν ἀνόμημα, εἰς ὃ ἀνάγκη ὑπερτέρα, ἦν δὲν δικαιολογῶ, εἶχεν ἐκδιᾶσει τὸν κατ' ἐπίφασιν ἐξωμότην. Οὕτω, τὸ βρέφος ὅπερ ὁ ἱμάτης εἶχεν ἀποκαλέσει Ἰμβραήμ, βαπτιζόμενον εἰς τὴν χριστιανικὴν κολυμβήθραν ἀνήρχετο ἀγνὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Δημητρίου (α). Ἐγώ, τέκνον μου, εἶμαι ὁ Δημήτριος, καὶ ὁ Ραγγῆπ σὺ ὁ Γεώργιος. Καιρὸν δὲν ἔχω νὰ σοὶ λαλήσω ἐπὶ μακρόν. Τοῦ θανάτου τὸ ψῆχος ναρκώνει· βραδέως τὴν καρδίαν μου, καὶ προάγγελος τοῦ θανάτου ἐπέρχεται ὁ ρόγγος ἐν βαθμηδὸν αἰσθάνομαι ἀνερχόμενον ἀπὸ τοῦ στήθους μου. Τήρησον, Γεώργιε, πιστῶς τὸ μυστικὸν τοῦτο, καὶ παράδος τὸ ἀπόκρυφον τοῦ οἴκου μας εἰς τὰ τέκνα σου, ἐφ' ὅσον δὲν ἀνατέλλῃ ἡ εὐλογημένη ἐκεῖνη καὶ εὐτυχὴς ἡμέρα . . . Χριστιανὸς καὶ Ἕλληνας, ἀνάθρεψον ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ταύτην τὰ τέκνα σου, καὶ διὰ τῆς σκοπίμου

(α) Εἶνε ἱστορικῶς βεβαιωμένον, ὅτι ἐν Κρήτῃ πολλά χριστιανικὰ οἰκογένεια κατηναγκάσθησαν διὰ φρικτῶν ἐκδιᾶσεων εἰς ἐξωμωσίαν. Ἀποδεχόμενοι ὅμως τοῦ Μωαμεθανισμοῦ τὰ δόγματα καὶ τὴν ἐξωτερικὴν λατρείαν, οἱ χριστιανοὶ ἐκεῖνοι ἐτήρουν ἐν τῷ κρυπτῷ τὴν ἀγίαν θρησκείαν ἐν ᾗ ἐγεννήθησαν καὶ ἐβαπτίσθησαν. Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 πολλοὶ τοιοῦτοι, νομιζόμενοι Τούρκοι, ἀπέπτυσαν τὸν Μωαμεθανισμόν καὶ ἐπολέμησαν κατὰ τῶν Τούρκων μετὰ τῶν χριστιανῶν ἀδελφῶν των.

ἀνατροφῆς παρασκευάσον αὐτὰ καὶ ὠδήγησον εἰς τὸν σκοπὸν ὅστις σταθερῶς ἐλαύνει τὸν ἐνώσαντα ἐν ἑαυτῷ τὸν εὐγενῆ ἀλλὰ μαρτυρικὸν δεσμὸν τοῦ ὀρθοδόξου Χριστιανοῦ καὶ τοῦ Ἑλλήνος. Μὴ διστάσης οὐδέποτε νὰ προστατεύσης τοὺς δυναστευομένους ὁμοφύλους καὶ ὁμοθρήσκους σου καὶ ἀπόθανον ὑπὲρ αὐτῶν, ἐὰν ὁ θάνατός σου δύναται νὰ τοὺς ὠφελήσῃ. Γεώργιε, τέκνον μου, σὲ μακαρίζω. Μεγάλαια τολμήματα παρασκευάζονται. Θὰ ἴδῃς ἐλευθέραν τὴν πατρίδα σου, τὴν Κρήτην, τὴν Ἑλλάδα μας, καὶ πραγματοποιούμενον τὸ ὄνειρον ἐκεῖνο τὸ γλυκὺ, εἰς ὃ ἐνατενίζοντες ἀπέθνησκον ἡσύχως καὶ πεποιθότες οἱ μάρτυρες τοῦ Γένους μας. Εἰς τὴν ἀπόστασιν, ἐν μέσῳ ἀστραπῶν καὶ κεραυνῶν, ὑπὸ ἀκτινοβόλου λαμπηδόνης στεφομένην, μὲ ράκη, ἀλλ' ὑπερήφανον καὶ εὐγενῆ διακρίνω τὴν Ἑλλάδα. Προσκύνησέ την, Γεώργιε. Γονάτισε, τέκνον μου· εἶνε ἡ μάρτυς τῶν ἐθνῶν βοήθησόν με νὰ γονατίσω καὶ ἐγώ . . . » Ἐλικοθύμησεν ὁ γέρον. Αἱ χεῖρές του ἤρξαντο ἀποψυχόμεναι, πελιθνότης ἐχύθη εἰς τὴν σεβασμίαν μορφήν του, καὶ τοῦ θανάτου ἡ ἀγωνία ἤρξατο καταλαμδάνουσα τὸν ἀσθενῆ. Ἀνέωξεν ἐν τούτοις μετὰ μικρὸν τοὺς ὀφθαλμούς· προσεῖδε τὸν Γεώργιον, καὶ, «συγχώρησόν με τέκνον μου» τῷ εἶπε, «ὅπως καὶ ἐγὼ εἰς ὁμοίαν στιγμήν ἐσυγχώρησα τὸν θνήσκοντα πατέρα μου, τὸν πάππον σου». Θερμὰ τὰ δάκρυα τοῦ Γεωργίου ἐπιπτον ἐπὶ τοῦ προσώπου καὶ τῶν χειρῶν τοῦ πατρὸς του. Ἀνεκάθισεν ἄπαξ ἔτι ὁ γέρον. Ἠγεῖρε τὴν ἀδρανέουσαν χεῖρά του μετὰ κόπου καὶ ἠρεύνησεν εἰς τὸν κόλπον του. Ἀνέστυρεν ἐκεῖθεν μικρὸν Σταυρόν, ἀπὸ ἀλύσεως ἀργυρᾶς ἀναρτώμενον, καὶ ἔνευσεν εἰς τὸν υἱὸν του νὰ κύψῃ. Ὁ Γεώργιος ὑπήκουσεν. «Ἔστω εἰς βοήθειάν σου ἐν τῇ ζωῇ, εἰς προστασίαν σου ἐν τῇ μάχῃ ὑπὲρ τῆς θρησκείας καὶ τῆς Πατρίδος σου, καὶ εἰς σωτηρίαν σου μετὰ θάνατον» εἶπε κρεμῶν ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ του τὸν Σταυρόν. «Τὸν ἔλαβον παρὰ τοῦ θνήσκοντος πατρὸς μου, καὶ ὤμοσα νὰ τὸν παραδώσω εἰς

τὸν υἱὸν μου. Νὰ πράξης ὅπως ἐγώ». Ἐσίγησεν ὁ γέρον, καὶ ἔκλινε τὴν ὠχρὰν κεφαλὴν του πρὸς τὸ στήθος τοῦ τέκνου του. Ἦδη τοῦ θανάτου ἡ ἀγωνία κατέσχε τὸν γέροντα. Αἴφνης ἀναπηδᾷ, καὶ ἀτενίζων εὐθέως τὸν Γεώργιον : «Τὴν χριστιανικὴν σου θρησκείαν, τὴν Πατρίδα σου, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἑλλάδα μας, τὴν Κρήτην» ἀναφωνεῖ, καὶ τὰ χεῖλη του, προσκολληθέντα ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, σιγῶσιν ἤδη ἀνεπιστρέπτει, καὶ ἀδρανεῖς αἱ χεῖρές του εὐλογοῦσιν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ θρηνοῦντος υἱοῦ του...

★

Ἄφαντος ἀπὸ τοῦ χωρίου Ἀλικιανοῦ κατέστη ὁ υἱὸς τοῦ Ἰμβραίμ. Χριστιανοὶ καὶ Τοῦρκοι ματαίως ἐρευνῶσι περὶ τοῦ νέου Μουσουλμάνου, καὶ ἤδη ἀπαίσιοι φόβοι καὶ φήμει κυκλοφοροῦσι περὶ τῆς τύχης του. Τίς ἠγωνία πλειότερον διὰ τὴν ἀφάνειαν τοῦ Ραγῆπ; . . . Ἀδυνατοῦσα νὰ ἐρωτήσῃ περὶ τῆς τύχης τοῦ νέου, διακαιομένη ὑπὸ ἐνδιαφέροντος ὅπερ δὲν ἐτόλμα νὰ ἐκδηλώσῃ, οὔτε ἤθελεν, ἡ Μαρία ἔπασχεν ὀδυνηρῶς, καὶ τὴν ὀξύτητα τῶν πικριῶν αὐτῆς ἐπέτεινε τὸ ἀδύνατον πάσης φιλικῆς ἐκμυστηρεύσεως, καὶ τοῦ σεμνοῦ πάθους ὁ βίαιος κοχλασμὸς ἀναζητοῦντος ματαίως διέξοδον ἀπὸ τῆς καρδίας. Εἰς τοιαύτην ἀγωνιώδη ἀμφιβολίαν ἦτο ἡ Μαρία, ὅτε νύκτα τινὰ ἤκουσε κρουόμενα ἠρέμα τὰ παράθυρά της. Ἡ νεᾶνις ἐφρικίασεν. Δεύτερος κτύπος ἠκούσθη, καὶ ταυτόχρονον ἐσαλεύθη ἡ θύρα ὑπὸ ἀθρόυδον ἀλλὰ ρωμαλέαν ὤθησιν. Ἐντρομος ἡ κόρη, ἔσπευσεν εἰς τὸ βάθος τοῦ θαλάμου της ἠτένισεν ἐξ ἐναστίκτου τὸ εἰκόνισμα τῆς Παναγίας, ἔκαμε τὸν Σταυρὸν της, καὶ δράξασα ὀξείαν μάχαιραν κρητικὴν, ἣν ἔκρυπτε διηνεκῶς παρὰ τὴν κλίνην της, ἔστρεψε τὴν αἰχμὴν πρὸς τὸ στήθος, καὶ ἔστη ἐντρόμως θεωροῦσα πρὸς τὴν ἐξοδον. Ἡ θύρα ἐνέδωκε σχεδὸν ἀσφοφητεῖ, καὶ πάνοπλος ἀνὴρ, τὸ κρητικὸν ἐνδυμα φέρων, ἐνεφανίσθη πρὸ αὐτῆς. Ἡ Μαρία ἀνεγνώρισε τὸν Ραγῆπ. Ὁ νοῦς

της ἐβλήθη καιρίως, καὶ ἡ ἐντύπωσις ὑπῆρξε τοσοῦτον ἰσχυρά, καὶ ἀποτόμως ἀπροσδόκητος, ὥστε, χωρὶς γὰρ τὸ θέλη, ἐψιθύρισεν ἀνεπαισθήτως τὸ ὄνομά του, καὶ ἡ χεὶρ της, ὠπλισμένη πάντοτε διὰ τῆς μάχαιρας, ἐκλινεν ἀδρανῆς πρὸς τὸ ἔδαφος. Σύννοος καὶ ἀξιοπρεπέστατος, εἶπερ ποτὲ ἀρειμάνιος καὶ περικαλλῆς ἴστατο πρὸ αὐτῆς ὁ Ραγήπ. Μακρὸν πυροβόλον ὄπλον, δι' ἐναύσματος καὶ πυρολίθου λειτουργοῦν, κρέματα ἀπὸ τοῦ ὤμου τοῦ ζευγῆς ἀργυρῶν πιστολίων σφηνοῦται ἐντὸς τῆς μαλλίνης ζώνης του, καὶ μάχαιρα κρητικῆ, ἐντὸς θήκης ἀργυροποικίλου, φαίνεται ἐξηρητημένη εἰς τὴν ἀριστερὰν πλευράν.— «Ραγήπ», εἶπεν αὐστηρῶς ἡ Μαρία· ἀλλὰ ταραχὴ ὑπερτέρα τῶν δυνάμεών της, καὶ αἰδῶς ὑπερτέρα τῆς ταραχῆς κατέσχον τὴν κόρην, ἥτις σχεδὸν ὑπὸ σπασμῶν συνταρασσομένη, ἔμεινε σιωπῶσα, καὶ μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀγρίως ἀνεωγμένους. «ὦ! ἄφες τὸ ὄνομα τοῦτο», ἀνέκραξε φρικτῶν ὁ νεανίας· «ὅθεν μὲ λέγουν Ραγήπ· ἀπὸ τοῦ μετώπου μου ἀπετρίβη ὁ ρύπος, καὶ εὐσπλαγγνος ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν, ὁ Θεὸς σου, ὁ Θεὸς μας, μὲ δέχεται εἰς τοὺς κόλπους του. Ἡ ποιμνὴ τοῦ Χριστοῦ ἀνακτᾷ τὰ ἀπολωλὸς πρόβατον, καὶ ἴσως πληροῦται τὸ φρικτὸν καὶ ἀδιάβατον χάσμα, ὅπερ δικαίως μ' ἐχώριζεν ἀπὸ σοῦ. Κάλεί με Γεώργιον· αὐτὸ εἶνε τὸ ὄνομά μου, καὶ τοῦτο πρῶτον, ὑπὸ τῆς θωπευτικῆς φωνῆς τῆς μητρὸς μου λεγόμενον, ἀρμονικῶς κατεκλήλησε τὰ παιδικὰ ὠτά μου, εἰς τὴν αὐγὴν μόλις τοῦ βίου μου. Τὴν νύκτα ταύτην ἀναχωρῶ εἰς τὰ ὄρη, Μαρία. Ἀθροοὶ Χριστιανοὶ ὀκλίται ἀναμένουσι τὸν νέον ἀδελφόν τῶν καὶ σύντροφον, εἰς τὰ ὄρη τῶν βουνῶν, ὅπου, εὐελπίς, ἀστράπας σκορπίζουσα περίξ αὐτῆς, καὶ κεραυνοὺς θανάτου ἐξακοντίζουσα, ἀνεπετάσθη ἤδη ἡ στυροφόρος σημαῖα τῆς Ἐλευθερίας. ὦ! σεῖς σκιαὶ τῶν μαρτύρων καὶ τῶν ἡρώων, οἵτινες ἐπέσατε ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Κρήτης, μαχόμενοι κατὰ τῶν ξένων, γαρῆτε. Χορτάτσαί καὶ Μελησσινοί, Σχορδύλλαι καὶ Ψαρομηλίτικοι, σὺ λεον-

τώνομε Καλλέργη, Καντανολέοι, ἡ πληθὺς πᾶσα τῶν Ἐνετομάχων στρατιωτῶν τῆς ἱερᾶς Ἐλευθερίας, χαρῆτε εἰς τῆς μάχης τὴν θούριον κραυγὴν, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀκτινοβόλου ὕψους, ὅπου ἀναπαύεσθε ἤδη, εὐλογήσατε τὰ τέκνα σας, ὀρμῶντα εἰς πάλιν φονικὴν ὑπὸ τὸ ἅγιον σύνθημα ὅπερ καὶ σεῖς ἐκηρύξατέ ποτε. Σκιὰ τοῦ Δασκαλογιάννη, ὃν ζωντανὸν ἔγδαραν οἱ Τούρκοι εἰς τὰ φρικτὰ ὑπόγεια τῶν φυλακῶν τοῦ Ἡρακλείου, καὶ σεῖς θύματα πολυπληθῆ τῆς τουρκικῆς ἀγριότητος, στρατιῶται εὐγενεῖς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐλευθερίας δεχθῆτέ μας μετὰ μικρὸν συντρόφους ἐν μαρτυρίῳ καὶ ἐκδικήσει, καὶ στηρίξατέ μας ἀποδυσόμενους εἰς τὸν ἀδιάλλακτον ἀγῶνα, εἰς τὴν ἀρχομένην πραγματοποιήσιν τοῦ ποθητοῦ ὄνειρου ὅπερ γλυκὺ ἐκοίμιζε καὶ παρεμύθει τοὺς δούλους. ὦ! πόσους ἀκόμη, πόσους μάρτυρας Τυρκομάχους, πόσα θύματα θὰ παραδώσῃ ἀπὸ σήμερον εἰς ἀθάνατον μνημόσυνον ἔθνικόν ἢ ὀδυνηρὰ τοῦ Γένους μας καὶ πολὺδακρυς ἱστορία! Διατί, Μαρία, μὲ θεωρεῖς ἔντρομος; Μὴ νομίζεις ὅτι παρεφρόνησα; εἶπεν ὁ νέος. « Ἀκουσον. Δὲν εἶμαι Τούρκος ἔγεννήθην Ἕλληνα, καὶ εἶμαι χριστιανός. Θεὸς μου εἶνε ὁ Θεὸς ὃν λατρεύεις, καὶ πατρίς μου ἡ Κρήτη μας, ἡ Ἑλλάς. Εἰς τὸν τάφον, σταυρὸν φέρων ὑπὸ τὰ ἐνδύματα αὐτοῦ, καὶ τὴν σεβασμίαν κεφαλὴν του ἀναπαύων κρύφα ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελίου», γαλήνιος κοιμᾶται τὸν ὕστατον ὕπνον ὁ πατήρ μου, προσδοκῶν τὴν ἐν Χριστῷ ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν. Οἰκτείρων ὁ Κύριος, τὸν ἐδέχθη εἰς τοὺς κόλπους Του, καὶ τὸν ἐσυγχώρησε. Τὸ μυστικόν του ὅμως δὲν κοιμᾶται μετ' αὐτοῦ. Τὴν νύκτα τοῦ θανάτου του, μικρὸν πρὶν ἢ τὰ χεῖλη του σιγήσωσι διὰ παντός, ἐλύθησαν ἀποκαλύψαντά μοι τὸ ξάπλορρητον τῆς οἰκόγενείας μας, καὶ τοῦ μυστηρίου τούτου κάτοχος ὁ υἱός, σπεύδει εἰς τὰ ὄρη ν' ἀγωνισθῇ ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῆς θρησκείας, εἰς ἣν ἐγεννήθη. Συγχώρησον τὰς συγκινήσεις μου, καὶ τῶν σκέψεών μου τὴν ταραχὴν. Ἀθρόα καὶ ὑπέρτατα μὲ συγκλονίζουν συναισθήματα. «Μαρία, εἶπεν ὁ τρέμων καὶ ὠχρότατος νεα-

νίας. «Μαρία . . . Ἄλλ' ὄχι ἤδη, καθήκοντα ἄλλα ἱερώτερα καὶ ἐξίσου προσφιλέ ἐπειγόντως μὲ καλοῦσιν ἀλλαχοῦ. Αὐριον, περὶ τὴν αὐγὴν, μεγάλη μάχη συγκροτεῖται ἐδῶ πλησίον. Τὸ τουρκικὸν κάλυμμα ἀπορρίψας, καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς τέκνον μετανοίας καὶ ἀπολωλὸς ἐπανελθὼν δημοσίᾳ, ἔλαβον ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ ἱερέως τὴν εὐλογίαν ἅμα καὶ τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Ἐδῶ πλησίον εἰς τὰ δάση καὶ τὰς ἀκρωρείας, ὑπὸ τὰ σκότη τῆς νυκτὸς κρυπτόμενοι μὲ ἀναμένουν οἱ φίλοι συμπολεμισταί. Δεήθητι ὑπὲρ ἐμοῦ, Μαρία, δεήθητι ὑπὲρ ἡμῶν, τῶν ἀδελφῶν καὶ ὁμοθρήσκων σου. Εἰς πάλην φονικὴν θά μετρηθῶμεν αὐριον, καὶ ἀνυπόμονοι οἱ τολμηροὶ ἑταῖροι συνθλίβουν ἤδη τὰ ὄπλα, καὶ τῆς μαχαίρας τὴν λαβὴν. Νομίζω ὅτι μὲ καλοῦν. Ἐὰν ἐλευθέραν καὶ νικητρίαν ἀναδείξωμεν τὴν αἱματοκυλισμένην Κρήτην μας, ἐὰν ἐπιζήσω . . . Ἄφες, Μαρία, νὰ ἐλπίζω ὅτι τύχη εὐλογητὴ καὶ ζηλευτὴ μὲ ἀναμένει, ὅτε μὲ ἤρεμον τὴν συνειδησίν, πάλλων ἐξ ἔρωτος καὶ εὐδαιμονίας θὰ ἴδω, ὑπὸ τὴν εὐχὴν ὁμοθρήσκου ἱερέως, τὴν τύχην μου ἐνουμένην μετὰ τῆς ἰδικῆς σου, καὶ τῆς φαντασίας τὰ ὄνειροπολήματα, καὶ τῆς καρδίας τοὺς πόθους καὶ τὰ ἐκχειλιζόμενα αἰσθήματα ἀνευρίσκοντα, τέλος, πλησίον σου, τὸν λιμένα ἐκεῖνον τὸν εὐτυχῆ καὶ τὸ μακάριον τέρμα πρὸς ὃ ἀπελπὶς ἐνητένιζον ἄλλοτε, καὶ τρέμων ἤδη καὶ δισταζὼν μόλις τολμῶ καὶ πόρρωθεν τῶρα νὰ ἐνατενίσω . . . Ἀδύνατον νὰ σ' εἶπω πλείονα, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἠδυνάμην, τὸ θάρρος μου θὰ ὑπέκυπτεν. . . Ἀκούεις, πῶς ἀπὸ τὰς λόχμας καὶ τὰς ἀτραποὺς ἀνυπόμονοι μὲ κράζουν ἤδη οἱ ἄνδρειοι; Σιγᾶ ὁ ἔρωτος ὅταν ἡ Πατρίς λαλή. Ἄλλ' ἐὰν ὁ θάνατος κόψη τὰς ἡμέρας μου . . . ἐὰν, ἐνσκήπτων ἀδυσώπητος, συντριψῆ τὴν ζωὴν μου, συντρίβων τὰς ἐλπίδας καὶ τὰ σεμνά μου ὄνειρα, ὦ Μαρία, θρήνησον τὴν τύχην μου», «εἶπε θλιβερώς ὁ Ραγήπ, ὁ ἀναβαπτισθεὶς, ὁ χριστιανὸς Γεώργιος ἤδη. «Θρήνησον τὴν τύχην μου, ἦν, ἂν δὲν σ' ἐγνώριζον, καὶ ἐγὼ αὐτὸς θὰ ἐζήλευον. Θὰ

πάλλουν ἀπὸ συγκίνησιν τὰ ὀστά μου, ὅταν, ἐρριμμένα
τίς οἶδεν εἰς ποίαν φάραγκα τῆς Κρήτης, ἄταφα, λη-
σμονημένα, ἀλειτούργητα, λευκαινόμενα ἀπὸ τοὺς
πάγους καὶ τὴν βροχὴν, θὰ πάλλουν ἀκόμη ἀπὸ ἔ-
ρωτα καὶ συγκίνησιν ἔὰν τὰ χεῖλη σου συμπέσῃ ποτὲ
νὰ προφέρουν τὸ ὄνομά μου. τοῦ Γεωργίου τὸ ὄνομα,
ἔὰν ἢ πικρὰ ἀνάμνησίς μου ἀπασχολήσῃ ποτὲ τὸ
πνεῦμά σου, καὶ δάκρυ πέσῃ ἀπὸ τὰ βλέφαρά σου εἰς
τοῦ νεκροῦ τὴν μνήμην καὶ τὸν ἔνθου ἔρωτα. Λέγουν
ὅτι οἱ ζῶντες εὐκόλως λησμονοῦν τοὺς νεκρούς», εἶπε
περιαλγῶς ὁ Γεώργιος. «ὦ! ἴσως δὲν εἶνε πάντοτε
ἀληθές τοῦτο», προσέθηκεν ἀτενίζων μετ' ἀγωνίας καὶ
ἔρωτος παραφόρου τὴν κάτωχρον καὶ ἀλλόφρονα κόρην.

★

Σπασμὸς ἐκλόνησε τὸν Γεώργιον. Ἦρπασε τὰς χει-
ράς της, ἴφαισεν ἀνεκπαισθήτως μόλις τὸ μέτωπόν
της, ἔφριξε, καὶ ὤρμησε γοργῶς ἐκτὸς τοῦ οἴκου. Ὡς
ἀπὸ ὕπνου βαθέος συνῆλθε τότε ἡ κόρη. Περιήγαγε
πέριξ τοὺς ἀπλανεῖς ὀφθαλμούς της, καὶ ὅτε τὸ ὑε-
λῶδες βλέμμα της συνήντησε τὸ μικρὸν εἰκόνημα
τῆς Θεομήτορος, ἤστραψεν ὁ πρὶν νεκρὸς ὀφθαλμὸς,
καὶ ἡ ἀντίληψις ἐπῆλθεν εὐκρινήσασα τὰς ἰδέας της,
καὶ τὴν ἀπροσδόκητον ἐκείνην σκηνήν. Συνῆλθε, καὶ
ἀνεμνήσθη. Ἐστρεψε τότε τοὺς ὀφθαλμούς της πρὸς
τὴν μικρὰν εἰκόνα τῆς Παναγίας, καὶ μετ' ὠνὴν ἦν
οὔτε γλῶσσα οὔτε γραφίς δύναται νὰ εἰκονίσῃ: «Οὐδεὶς
Χριστιανὸς σὲ ἐπικαλεῖται ματαίως», εἶπεν ἀτενίζουσα
τὸ εἰκόνημα. «Ἐν πεποιθήσει ἠλπίσα εἰς Σέ, καί,
Σὺ Παναγία μου, ἔκαμες τὸ θαῦμά σου. . . Εἶναί
Χριστιανός», εἶπε συμπλέκουσα τὰς χεῖράς της, ἐνῶ
τὰ δάκρυα, ὑπερπηδήσαντα πάντα φραγμόν, κατεπόν-
τισαν ἀχαλίνωτα ἤδη τοὺς ὀφθαλμούς καὶ τὸ πρόσω-
πὸν της.

ὅταν ἐκείνη ἔβλεπε τὸ εἰκόνημα τῆς Παναγίας, ἔβλεπε τὸν νεκρὸν ἄνδρα καὶ τὴν κόρην.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Πενιχρὰ κανδήλα, καίουσα δι' ἐλαίου ὅπερ περιοδικῶς χέει ἡ εὐσέβεια, φέγγει ἀσθενῶς ἐνίοτε παρά τι μεμονωμένον χωμάτινον ὕψωμα, ὅπου, ἀποπλυθεὶς ὑπὸ τῆς βροχῆς, ὑψοῦται Σταυρὸς μελανὸς ἀνανεούμενος ἐκάστοτε. Κυπάρισσοι ἐγείρουσιν ἐκεῖ τὰ ἀειθαλῆ καὶ μονήρη στελέχη των, καὶ ἡ μελαγχολία φαίνεται ἐκλέξασα τὸν ἔρημον ἐκείνον τόπον ὡς ἀδιτάρακτον καὶ προσφιλέα αὐτῆς ἐνδιαίτημα. Εἰς χειμῶνος ὥραν, δερόμενοι ὑπὸ τῶν καταιγίδων καὶ ἀκηνῶς σειόμενοι ὑπὸ ἀκαθέκτων ἀνέμων ἠχοῦσιν, ἐν παρατεταμένῳ στεναγμῷ, αἱ πένθιμοι κυπάρισσοι, τῶν τάφων αἱ πρόσκοποι αὐταὶ καὶ τοῦ πένθους καὶ τῆς μελαγχολίας τὰ σύμβολα. Σθέννυται τότε τὸ φῶς τῆς κανδύλας, καὶ ὁ ἐκτάκτως ὄλως καθ' ὥραν νυκτερινήν, διερχόμενος ἐκείθεν χωρικός, ἀναζητῶν ματαιῶς, ἐν μέσῳ τοῦ σκότους, τὸ μικρὸν φῶς, καὶ μὴ διακρίνων αὐτό, ποιεῖ τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, καὶ, ταχύνων τὸ βῆμα, ἀπομακρύνεται ἐν συγκινητικῷ φόβῳ. Ἐκεῖ νεαρωτάτη ἔτι, μόλις εἴκοσιν ἀθῶους ἐναιαυτοὺς ἀριθμοῦσα, ἐτάφη ἡ «κόρη τοῦ Ἀλικιανοῦ». Καθημαγμένους ἀλλὰ νικητῆς εἶχε πέσει τὴν ἐπαύριον τῆς νυκτερινῆς συνεντεύξεως, εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν θέσιν, ὁ Γεώργιος, τῆς Θρησκείας καὶ τῆς Πατρὸς τοῦ εὐγενῆς μαχητῆς. Ἡ σφαῖρα ἣτις διήλασεν αὐτοῦ τὰ στήθη ἐπληξῆε καὶ τὴν Μαρίαν καιρῶς. Ἐτάκη ἐλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν εἰδησίαν τοῦ θανάτου τοῦ ἀκηλιδῶτου καὶ προσφιλοῦς μαχητοῦ. Ὁ σεμνὸς πόθος ὃν θνήσκουσα ἐξέφερεν, ἐξετελέσθη πιστῶς. Εἰς τὴν γῆν, ἣτις ἔπιε τὸ αἷμα τοῦ Γεωργίου καὶ ἐδέχθη τὰ ὀστά του, ἐζήτησε καὶ ἀνεῦρε γαλήνην καὶ ἀγαπητὸν αὐλον ἀπαραβίαστον τὸ παρθενικὸν καὶ ἐξαίσιον σῶμα τῆς Μαρίας. Ἴσως ἠνώθησαν ὑπὸ τὴν γῆν

τὰ ὄσπια των. Ὅταν, εἰς ἕαρος ὥραν, εὐωδιάζη ἀπὸ τῶν ἀνθέων ἢ ἀτμοσφαῖρα τοῦ Ἀλικιανοῦ, καὶ γλυκεῖα ἀκούεται ἡχοῦσα ζεύγους πτηνῶν ἢ παθητικῆ λαλιά, νομίζει τις ὅτι ἀνέζησαν αἱ συμπαθεῖς ἐκεῖναι καὶ εὐγενεῖς ὑπάρξεις, καὶ ὑπὸ τὸ σχῆμα ἀθῶων καὶ γλυκυφθόγγων πτηνῶν πλανῶνται περὶ τὸ ἄλσος τοῦ Πλατανιά, καὶ τὴν γῆν ἣτις ἐδέχθη τὰ νεκρά σώματα των. Ἦσυχος αὔρα νυκτερινὴ πνέει αἴφνης ἀπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ Πλατανιά. . . . Φαῖει τοὺς κλῶνας τῶν κυπαρίσσω, καὶ στενάζουσα ἐκπνέει χαλαρῶς, μελαγχολικὸν καὶ παρατεταμένον ἀποτελεῦσα ψίθυρον. Τοῦ ἀνέμου ὁ στεναγμὸς λαμβάνει τότε τοὺς ἤχους ἐνάρθρου φωνῆς ἀνθρωπίνης, καὶ αἱ σειόμεναι κυπαρίσσοι νομίζει τις ὅτι ψιθυρίζουσιν ἀκόμη : οἱ ζῶντες δὲν ἐλησιμόνησαν, οὔτε λησιμονοῦν τοὺς νεκρούς.

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΠΑΓΑΝΕΛΗ

ΑΘΗΝΑΪΚΑΙ ΝΥΚΤΕΣ

Εύρίσκονται εἰς τὸ βιβλιοπωλεῖον τῆς Ἑστίας
καὶ παρὰ τῷ ἐκδότη Ἀ. Παππαγεωργίου,
δδὸς Ὀφθαλμιατρείου.

Τιμὴ ἑκάστου τόμου Δρ. 2,50.

181

